JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ANTONIO LA PERGOLA
16 päivänä joulukuuta 1997 *

Oikeussäännöt ja tosiseikat, jotka liittyvät nyt käsiteltävien asioiden valittajien yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vuonna 1993 nostamiin kumoamiskanteisiin

1. Vain muutama kuukausi asiassa Geotronics vastaan komissio annetun tuomion [1] (jäljempänä asia Geotronics) jälkeen yhteisöjen tuomioistuimelta pyydetään jälleen ratkaisua sellaisten kanteiden tutkittavaksi ottamisesta, jotka oikeushenkilöt ovat nostaneet EY:n perustamissopimuksen 173 artiklan neljännen kohdan nojalla ja joissa vaaditaan kumoamaan Euroopan yhteisöjen komission päätökset, jotka se on tehnyt harjoittaessaan yhteisön ulkopuolisiin maihin tarkoitettuihin rahoitustoimenpiteisiin liittyvää toimivaltaansa komission, edunsaajavaltion ja valitun tarjoajan "kolmikantasuhteessa".

2. Asioiden C-386/96 P, C-391/96 P ja C-403/96 P kohteina ovat tarkemmin sanoen valitukset, jotka Ranskan oikeuden mukaan perustetut yhtiöt Louis Dreyfus & Cie (jäljempänä Dreyfus) ja Compagnie Continentale (France) (jäljempänä Continentale) sekä Bermudan oikeuden mukaan perustettu yhtiö Glencore Grain, aiemmin Richco Commodities (jäljempänä Glencore), ovat tehneet niitä koskevista, 24.9.1996 annetuista Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioista. [2]

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti kyseisillä tuomioilla — joissa se hyväksyi oikeudenkäyntiväitteen, jonka komissio oli esittänyt työjärjestyksen 114 artiklan 1 kohdan nojalla kaikissa kolmessa asiassa — tutkimatta kanteet, jotka edellä mainitut yhtiöt olivat nostaneet ja joissa vaadittiin yhteisön Venäjän federaatiolle myöntämää keskipitkän aikavälin lainaa koskevan komission päätöksen kumoamista. [3]

* Alkuperäinen kieli: italia.

1 — Ks. asia C-395/95 P, Geotronics v. komissio, tuomio 22.4.1997 (Kok. 1997, s. I-2271).

2 — Ks. asia T-485/93, Dreyfus v. komissio, tuomio 24.9.1996 (Kok. 1996, s. II-1101); asia T-491/93, Richco v. komissio, tuomio 24.9.1996 (Kok. 1996, s. II-1131) ja asia T-494/93, Compagnie Continentale v. komissio, tuomio 24.9.1996 (Kok. 1996, s. II-1157).

3 — Kyseisessä päätöksessä — joka sisältyy kirjeeseen, jonka maatalousasioista vastaava komission jäsen osoitti Venäjän federaation rahoitusasioita hoitavalle asiamiehelle — komissio kieltäytyi pitämästä sovellettavien yhteisön säännösten mukaisina niitä muutoksia, jotka oli tehty Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren sekä valtion yhtiön, jonka tehtäväksi Venäjän federaatio oli antanut vehnäntoimituksia koskevan tarjouspyyntömenettelyn järjestämisen, välillä jo tehtyihin kauppasopimuksiin (ks. jäljempänä 15— 20 kohta).

3. Asian C-404/96 P (jäljempänä asia Glencore II) kohde on samankaltainen: Glencore on edellä mainitun valituksen kanssa samanaikaisesti hakenut muutosta myös toiseen, samana päivänä annettuun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioon, jolla kyseisen bermudalaisyhtiön toisesta komission päätöksestä nostama kumoamiskanne jätettiin tutkimatta. [4]

4. Edellä mainitut neljä oikeudenkäyntiä liittyvät toisiinsa — huolimatta hyvin pienistä tosiseikkoja koskevista eroista, jotka eivät ole merkittäviä ainakaan oikeudellisen analyysin kannalta — koska niissä esiintyvät ongelmat ovat samanlaisia. Yhteisöjen tuomioistuimelle tässä ratkaisuehdotuksessa esittämäni ratkaisu on siten pääosin samanlainen niiden kaikkien osalta.

Nyt käsiteltävien asioiden tosiseikat ja niitä koskevat oikeussäännöt on esitetty yksityiskohtaisesti neljässä valituksenalaisessa tuomiossa. [5] Viittaan niihin jäljempänä ainoastaan siltä osin kuin se on välttämätöntä jäljempänä esitettävän oikeudellisen analyysin kannalta. Koska kyse on yhteisöjen tuomioistuimeen tehdystä valituksesta, joka perustamissopimuksen 168 a artiklan ja EY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan mukaan voi koskea ainoastaan oikeuskysymyksiä, taustalla olevien tosiseikkojen merkitys on pakostakin vähäisempi.

5. Kuten tiedetään, Keski- ja Itä-Euroopan valtiot ovat saaneet vuodesta 1989 lähtien yhteisön kehitystukea koskevan politiikan rahoitusapua niiden tehtyä merkittäviä poliittisia ja taloudellisia uudistuksia.

Yhteisö on varannut kyseisten valtioiden rahoitustarpeita varten sekä perinteisiä rakenteelliseen kehitykseen tarkoitettuja lainoja, joita on jo laajalti myönnetty Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maille (ns. AKT-maat), merentakaisille maille ja alueille sekä Välimeren alueen maille, että myös sellaisia rahoitusvaihtoehtoja, jotka on tarkoitettu edunsaajavaltioiden makrotalouden sopeutumisvaikeuksien korjaamiseen, jotta kyseisiä maita tuettaisiin niiden pyrkiessä demokraattiseen järjestelmään, asianmukaiseen makrotaloudelliseen politiikkaan ja markkinatalousperiaatteiden mukaisiin taloudellisiin rakennemuutostoimenpiteisiin.

Kyseiset rahoitusvaihtoehdot, jotka ovat ajallisesti rajoitettuja, joiden myöntämiselle on asetettu täsmällisiä ehtoja ja jotka on laadittu yksilöllisesti, toteutetaan keskipitkän aikavä-

4 — Ks. asia T-509/93, Richco v. komissio, tuomio 24.9.1996 (Kok. 1996, s. II-1181). Tämä toinen Glencoren riitauttama päätös sisältyi kirjeeseen, jonka maataloussasioista vastaava komission jäsen oli osoittanut lainanottajavaltion rahoitusasioita hoitavalle asiamiehelle ja joka koski yhteisöstä Ukrainalle myönnettävää keskipitkän aikavälin lainaa. Komissio kieltäytyi kyseisessä päätöksessä pitämästä yhteisön oikeussääntöjen mukaisena vehnäntoimitussopimusta, jonka Ukrainan tätä tarkoitusta varten valtuuttama asiamies oli hankintaviranomaisena jo tehnyt Glencoren kanssa (ks. jäljempänä 21 kohta).

5 — Ks. edellä alaviitteissä 2 ja 4 mainitut asiat.

lin lainoina, jotka täydentävät kansainvälisten rahoituslaitosten myöntämiä lainoja. [6]

6. Euroopan yhteisöjen neuvosto teki joulukuussa 1991 tämän ratkaisuehdotuksen kannalta merkityksellisen päätöksen 91/658/ETY, [7] jolla se myönsi — Neuvostoliiton ja sen tasavaltojen kriittisen talous- ja rahoitustilanteen sekä kiireellisen elintarvike- ja lääkintätarvikeavun tarpeen vuoksi (ks. päätöksen 91/658/ETY kolmas ja neljäs perustelukappale) — kyseisille valtioille enintään 1 250 miljoonan ecun suuruisen keskipitkän aikavälin lainan, josta komissio huolehtii, maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden sekä lääkintätarvikkeiden tuonnin mahdollistamiseksi yhteisöstä tai kyseisessä päätöksessä mainituista Keski- ja Itä-Euroopan valtioista.

Päätöksen 91/658/ETY 4 artiklan 1 kohdassa annettiin komissiolle "valtuudet yhteisymmärryksessä Neuvostoliiton ja sen tasavaltojen viranomaisten kanssa — — täsmentää lainan myöntämisen taloudelliset ja rahoitukselliset edellytykset sekä säännöt, jotka koskevat varojen käyttöön antamista ja lainan takaisinmaksun varmistamiseksi tarpeellisia vakuuksia".

7. Komissio antoi kyseisen lainan myöntämistä koskevat yksityiskohtaiset säännöt asetuksella N:o 1897/92. [8]

8. Euroopan talousyhteisö, Venäjän federaatio ja Venäjän federaation rahoitusasioita hoitava asiamies Vnesheconombank (jäljempänä VEB) allekirjoittivat 9.12.1992 asetuksen N:o 1897/92 2 artiklan mukaisesti puitesopimuksen, joka koski Venäjän federaation takaaman 349 miljoonan ecun suuruisen keskipitkän aikavälin lainan myöntämistä VEB:lle enintään kolmeksi vuodeksi (jäljempänä Venäjän federaation kanssa tehty puitesopimus).

Venäjän federaation kanssa tehty puitesopimus sisälsi lainan myöntämistä koskevat erityiset säännöt. Sopimuksen 6 kohta, jonka

6 — Ks. Espino Morcillo, A., ja Kollias, S., "Emprunts", teoksessa Gavalda, C., ja Kovar, R. (toim.), *Répertoire de droit communautaire*, Paris, 1992 (irtolehtipainos, tammikuu 1993), osa II, 51—67 kohta.

7 — Keskipitkän aikavälin lainan myöntämisestä Neuvostoliitolle ja sen tasavalloille 16 päivänä joulukuuta 1991 tehty päätös 91/658/ETY (EYVL L 362, s. 89). Neuvosto hyväksyi tällä päätöksellä ehdotuksen, jonka komissio oli myös Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestöön kuuluvan 24 teollisuusmaan ryhmän toimintaa koordinoivana toimielimenä esittänyt edellisen kuukauden aikana (ks. 8.11.1991 tehty komission ehdotus neuvoston päätökseksi keskipitkän aikavälin lainan myöntämisestä Neuvostoliitolle ja sen tasavalloille, KOM(91) 443 lopullinen, EYVL C 320, s. 3).

8 — Päätöksellä 91/658/ETY perustetun keskipitkän aikavälin lainan myöntämistä Neuvostoliitolle ja sen tasavalloille koskevista tietyistä yksityiskohtaisista säännöistä 9 päivänä heinäkuuta 1992 annettu asetus (ETY) N:o 1897/92 (EYVL L 191, s. 22).

mukaan laina on käytettävä yksinomaan niiden peruuttamattomien remburssien [9] kattamiseen, jotka VEB on avannut kansainvälisten vakiomallien mukaisesti [10] päätöksessä 91/658/ETY tarkoitettujen tuotteiden tavarantoimitussopimusten nojalla, on erityisen tärkeä. Edellä mainitun sopimuksen 6 kohdan mukaan lainan maksamisen edellytyksenä oli se, että komissio toteaa sekä venäläisten toimivaltaisten viranomaisten tekemät tavarantoimitussopimukset että niiden avaamat remburssit päätöksen 91/658/ETY ja puitesopimuksen mukaisiksi.

9. Komissio ja VEB allekirjoittivat samana päivänä Venäjän federaation kanssa tehdyssä puitesopimuksessa tarkoitetun lainasopimuksen, jonka mukaan VEB:llä oli lainan nostojakson aikana (15.1.1993—15.7.1993) käytettävissään luottoa komission hyväksymien sopimusten täytäntöönpanemiseksi tapahtuvien toimitusten maksamiseen.

10. Tapauksessa Glencore II kyseessä oleva Ukrainalle myönnetty laina maksettiin samalla tavoin. Euroopan talousyhteisö ja Ukraina allekirjoittivat 13.7.1992 puitesopimuksen, jonka perusteella Ukrainalle myönnettiin Ukrainan rahoitusasioita hoitavan asiamiehen State Export-Import Bank of Ukrainen (jäljempänä SEIB) välityksellä 130 miljoonan ecun suuruinen keskipitkän aikavälin laina enintään kolmeksi vuodeksi (jäljempänä Ukrainan kanssa tehty puitesopimus).

9 — Kuten tunnettua, remburssi on maksutapa, jota on perinteisesti käytetty kansainvälisessä kaupassa, koska sen ansiosta voidaan vähentää tällaiseen kauppaan tavallisesti liittyviä riskejä. Yksinkertaisimmillaan remburssissa toimitaan siten, että ns. toimeksiantaja (eli tiettyjen tavaroiden tai palvelujen ostaja) pyytää valitsemaansa pankkia (jota kutsutaan avaajapankiksi) i) avaamaan remburssin saajan (eli myyjän tai palvelun suorittajan) hyväksi ja ii) maksamaan vastaavan summan remburssinsaajan (tai tämän valtuuttaman pankin) esitettyä tietyssä määräajassa avaajapankille (tai sen edustajalle) tavaroiden hallintaan oikeuttavat asiakirjat, jotka toimeksiantaja on luetellut remburssiasiakirjassa. Jos avaajapankin hyväksymät asiakirjat ovat remburssin sanamuodon ja ehtojen mukaiset, toimeksiantaja sitoutuu maksamaan sille sekä summan, jonka pankki maksoi remburssin saajalle, että mahdolliset palkkiot ja korot. Huomautettakoon, että sitoumus, jonka avaajapankki antaa remburssin saajalle, on riippumaton remburssin saajan ja toimeksiantajan tekemästä kauppasopimuksesta; tämän vuoksi (lukuun ottamatta *peruutettavissa olevaa* remburssia, johon palataan jäljempänä) pankin on maksettava toimeksiantajan ilmoittama summa sen jälkeen, kun se on todennut, että esitetyt asiakirjat vastaavat remburssin sanamuotoa ja ehtoja ja että ne on esitetty määräajassa, eikä se voi esittää taustalla olevaan kauppasuhteeseen liittyviä väitteitä.
Remburssin yleisimmin käytetyssä versiossa avaajapankki antaa lisäksi toiselle pankille (yleensä avaajapankin kirjeenvaihtajapankki remburssin saajan sijaintipaikassa) tehtäväksi "ilmoittaa remburssista": tällöin remburssin saajan pankki maksaa tälle avaajapankin edustajana sovitun summan asiakirjojen esittämistä vastaan. Remburssin avaamisesta ilmoittavalla pankilla ei ole mitään velvollisuuksia remburssin saajaa kohtaan. Tavarantoimittaja, joka haluaa vähentää riskejä, jotka liittyvät siihen, että ostaja ei täytä velvollisuuksiaan, voi kuitenkin vaatia, että hänen maassaan sijaitseva pankki "vahvistaa" toimeksiantajan avaaman remburssin. Ns. "vahvistava" pankki antaa tällöin itsenäisen sitoumuksen remburssin saajalle ja sitoutuu avaajapankin ohella suorittamaan ostajan vaatiman maksun sillä edellytyksellä, että esitetyt asiakirjat vastaavat remburssissa lueteltuja asiakirjoja.
Peruuttamaton rembursi — jonka perusteella avaajapankille syntyy välitön sitoumus suorittaa vaadittu maksu, jonka ainoana edellytyksenä on se, että remburssin saajan esittämät asiakirjat vastaavat remburssissa mainittuja — on erittäin laajalti käytössä liike-elämässä, kun taas peruutettavissa olevasta remburssista puhutaan silloin, kun avaajapankilla ei ole mitään velvollisuuksia remburssin saajaa kohtaan vaan se voi vapaasti kieltäytyä maksamasta (esimerkiksi jos se katsoo, että toimeksiantajan rahoitustilanne on heikentynyt remburssin avaamisen jälkeen). Liike-elämässä ei perustellusti juurikaan käytetä viimeksi mainittua remburssin muotoa (ks. Giampieri, A., "Il credito documentario", *Nuova giur. civ. commentata*, 1992, II, s. 318 ja erityisesti s. 318 ja 319, ja Jack, R., *Documentary Credits*, London-Dublin-Edinburgh, 1991, s. 1— 24).

10 — Komission VEB:n ja SEIB:n (ks. jäljempänä 9 ja 10 kohta) kanssa tekemien lainasopimusten mukainen peruuttamattomien remburssien järjestelmä noudatti Pariisin kansainvälisen kauppakamarin antamia "rembursseja koskevia yhtenäisiä käytäntöjä ja menettelytapoja" (muutettu 1983, julkaistu ICC:ssä nro 400), jotka yhteisö on ottanut käyttöön remburssin vakiomalliksi avaajapankkien käyttöön.

Komissio, SEIB ja Ukraina allekirjoittivat samana päivänä Ukrainan kanssa tehdyssä puitesopimuksessa tarkoitetun lainasopimuksen, jonka mukaan Ukrainalla oli lainan nostojakson aikana (20.8.1992—20.4.1993) käytettävissään luottoa, jonka se voisi käyttää avaamalla rembursseja.

11. Komission ja rahoituksen kohteena olevien tuotteiden hankkimiseen eri tavoin osallistuneiden valtioelinten virallinen asema voidaan näiden molempien Euroopan talousyhteisön tekemien lainasopimusten osalta määritellä seuraavasti.

12. Komissio i) otti Euroopan talousyhteisön nimissä lainaa saadakseen tarvittavat varat toimitettaviksi Neuvostoliiton ja sen tasavaltojen käyttöön järjestelemiinään lainoina, [11] ii) neuvotteli tasavaltojen lainat niiden kanssa tehtyjen lainan maksamista koskevia erityisehtoja sisältävien sopimusten perusteella, iii) varasi itselleen "ehdottoman harkintavaltansa nojalla" [12] oikeuden todeta — niin sanotulla "hyväksymisilmoituksella" [13] — oliko kyseisen tasavallan tai sen rahoitusasioita hoitavan asiamiehen sille ilmoittamien kauppasopimusten rahoitus (ks. jäljempänä) hyväksyttävissä vai ei, ja iv) sopimusten osoittautuessa sääntöjenmukaisiksi tarkisti, että kyseisten tasavaltojen rahoitusasioita hoitavien asiamiesten avaamat remburssit vastasivat hyväksymisilmoitusta, jolloin se hyväksyi VEB:n (tai SEIB:n) sille esittämät maksuvaatimukset ja antoi luvan sopimukseen perustuvien summien maksamiseen kohtuullisessa ajassa lähettämällä maksusitoumuksen vahvistavalle pankille tai remburssista ilmoittavalle pankille, joka oli mainittu tavarantoimitussopimuksessa (sillä edellytyksellä, että se hyväksyi kyseisen pankin). [14]

On korostettava, että kauppasopimusten ja remburssien toteaminen sääntöjen mukaisiksi edellytti kaikkien päätöksessä 91/658/ETY ja puitesopimuksissa määrättyjen ehtojen täyttymistä. Näihin ehtoihin kuului muun muassa se kaksiosainen ehto, että tuotaessa

11 — Komissio teki 15.1.1993 päätöksen 91/658/ETY 2 artiklan mukaisesti yhteisön nimissä lainanottajana lainasopimuksen Crédit Lyonnais'n johtaman pankkikonsortion kanssa rahoittaakseen Venäjän federaatiolle myönnettävän lainan. Kyseisen sopimuksen mukaan yhteisöllä oli käytettävissään luotto, jonka lainanantajapankit olivat sille myöntäneet nostotodistusten luovuttamista vastaan maksettuina ennakkoina. Koska kyseinen sopimus ja VEB:lle myönnetty rahoitus liittyivät toisiinsa, 15.1.1993 tehdyssä lainasopimuksessa määrättiin nimenomaisesti, että komissiolla oli mahdollisuus antaa Crédit Lyonnais'lle nostotodistuksen antamisen yhteydessä erityisiä ohjeita kyseisen suorituksen maksamisesta suoraan muille kuin yhteisön pankkitileille (kuten vahvistavan pankin, remburssista ilmoittavan pankin tai avaajapankin tileille).

12 — Ks. komission VEB:n sekä Ukrainan ja SEIB:n kanssa tekemien lainasopimusten 5.1 kohdan b alakohta.

13 — Komissio osoitti hyväksymisilmoituksen, jossa ilmoitettiin ne tiedot, jotka oli ehdottomasti mainittava kaikissa myöhemmin esitettävissä asiakirjoissa — mukaan lukien remburssit — VEB:lle tai SEIB:lle ja lähetti jäljennöksen pankille (ns. hallinnoiva pankki), jonka tehtäväksi komissio oli antanut maksujärjestelyjen hoitamisen.

14 — Komissio sitoutui maksusitoumuksessa, joka lähetettiin asiaa hallinnoivan pankin saatekirjeen mukana, noudattamaan avaajapankin sitoumusta tavarantoimittajan ilmoittaman vahvistavan pankin tai remburssista ilmoittavan pankin vaatimuksesta. Kyseinen pankki osoitti maksusitoumuksen saatuaan maksuvaatimuksen hallinnoivalle pankille, joka maksoi sovitun summan ecuina kolmen päivän kuluessa.

lainalla rahoitettavia tuotteita oli noudatettava vapaata kilpailua ja maailmanmarkkinahintoja (ks. päätöksen 91/658/ETY 4 artiklan 3 kohta). [15]

13. Exportkhleb ja Ukrimpex, jotka Venäjän federaatio ja Ukraina olivat valtuuttaneet neuvottelemaan vehnän ostamisesta niiden lukuun, valitsivat sopimuskumppaninsa tarjouspyyntömenettelyn perusteella ja neuvottelivat allekirjoittamansa tavarantoimitussopimukset.

14. Lopuksi kyseisten tasavaltojen valtuuttamat rahoitusasioita hoitavat asiamiehet VEB ja SEIB i) ilmoittivat komissiolle tekemänsä kauppasopimukset niiden sääntöjenmukaisuuden toteamiseksi, ii) hyväksymisilmoituksen saatuaan avasivat peruuttamattomat remburssit, joille oli tarkoitus saada yhteisön takaus (siltä osin kuin ne vastasivat hyväksymisilmoitusta) ja jotka tavarantoimittajan niin vaatiessa edellyttivät tämän ilmoittaman pankin vahvistusta, [16] sekä iii) esittivät komissiolle sopimuksessa määrätyn lainan nostojakson aikana maksuvaatimuksen tavarantoimittajan ilmoittaman ja komission hyväksymän vahvistavan pankin tai remburssista ilmoittaneen pankin hyväksi.

15. Esitän seuraavassa myös nyt käsiteltäviin asioihin liittyvät tosiseikat aikajärjestyksessä.

Exportkhleb järjesti vuonna 1992, jolloin se odotti Venäjän federaation kanssa tehtävän puitesopimuksen allekirjoittamista (ks. edellä 8 kohta), epävirallisen tarjouspyyntömenettelyn, jonka yhteydessä se otti yhteyttä useisiin kansainvälistä kauppaa käyviin yhtiöihin. Exportkhlebin valitsemien kahdeksan yrityksen joukossa olivat — nyt käsiteltävien asioiden kannalta merkitykselliset yritykset mainitakseni — myös valittajat.

Continentale allekirjoitti Venäjän federaation edustajan kanssa 27.11.1992 kaksi vehnänmyyntisopimusta, jotka koskivat 450 000

15 — Ks. myös asetuksen N:o 1897/92 4 artiklan 2 kohta ja 5 artiklan 1 ja 2 kohta, joiden nojalla se, että komissio hyväksyy kyseisten tasavaltojen tekemät tavarantoimitussopimukset, edellytti muun muassa seuraavan kaksiosaisen ehdon täyttymistä: i) sopimukset on tehty "menettelyssä, jossa vapaa kilpailu on turvattu" (mikä tarkoittaa, että on esitetty vähintään kolme tarjousta) ja ii) "ostoehdot ovat kansainvälisiltä markkinoilta tavanomaisesti saatuihin hintoihin verrattuna kaikkein edullisimmat".

16 — Venäjän federaation ja Ukrainan rahoitusasioita hoitavat asiamiehet vaativat avaamillaan rembursseilla tavarantoimittajan sijaintimaassa sijaitsevaa kirjeenvaihtajapankkiaan ilmoittamaan kyseisestä remburssista ja antoivat sille valtuudet itsenäisen maksusitoumuksen lisäämiseen — vahvistamisella — remburssin saajan vaatimuksesta. Jäljennökset VEB:n ja SEIB:n avaamista rembursseista lähetettiin komissioon ja hallinnoivalle pankille niissä mainittavien pakollisten tietojen (ks. edellä alaviite 13) tarkistamista varten. Hallinnoiva pankki ilmoitti vahvistavalle pankille tai remburssista ilmoittaneelle pankille, että maksu suoritettaisiin vasta komission saatua VEB:ltä tai SEIB:ltä maksuvaatimuksen.

tonnia myllyvehnää hintaan 140,4 Yhdysvaltain dollaria (USD) tonnilta ja 35 000 tonnia makaronivehnää hintaan 145 USD tonnilta.

Exportkhleb teki 28.11.1992 Dreyfusin kanssa sopimuksen 325 000 vehnätonnin toimittamisesta hintaan 140,5 USD tonnilta ja Glencoren kanssa sopimuksen 700 000 vehnätonnin toimittamisesta hintaan 140 USD tonnilta.

Kaikkien Exportkhlebin ja tavarantoimittajayritysten välisten sopimusten ehdot olivat samanlaisia, ja ne koskivat muun muassa myydyn tavaran toimitusta (toimitusehdolla cif free out) ja viimeistä mahdollista lastauspäivää (jonka vahvistettiin olevan 28.2.1993).

Tämän ratkaisuehdotuksen kannalta tärkeitä sopimusehtoja olivat ennen kaikkea lykkäävä ehto, jonka mukaan sopimusvelvoitteiden täytäntöönpano, mukaan lukien kauppahinnan maksaminen, riippui siitä, että komissio toteaa lainanmaksuehtojen täyttyneen (jälkimpänä lykkäävä ehto), [17] ja oikeuspaikkalauseke, jonka mukaan teollisuutta ja liikeelämää edustavien Moskovan ja Kiovan kauppakamarien välitystuomioistuimet ratkaisevat kaikki riidat, joita toimitussopimusten osalta saattaa syntyä. [18]

16. Pyydettyään kyseisiltä kolmelta yhtiöltä tammikuussa 1993 joitakin tietoja (kuten USD:n ja ecun välistä vaihtokurssia), joita ei ollut mainittu Exportkhlebin allekirjoittamissa kauppasopimuksissa, komissio hyväksyi sopimukset lähettämällä VEB:lle 27.1.1993 päivätyn hyväksymisilmoituksen.

Kaikkien kolmen valittajana olevan yhtiön mukaan kyseinen komission ilmoitus sisälsi sopimuksiin verrattuna joitakin merkittäviä

17 — Exportkhlebin tekemien tavarantoimitussopimusten 1 kohdassa määrätään seuraavaa: "Tämä sopimus edellyttää ETY:n viranomaisten hyväksyntää ja Venäjän federaation rahoitusasioita hoitavan asiamiehen ja ETY:n viranomaisten välistä pankkisopimusta [This contract is concluded subject to approval of EES (p. o. EEC) authorities and the bank agreement between authorised bank of Russian Federation and the bank authorised by the EEC authorities]". Edellä mainittujen sopimusten 4 kohdassa, jonka otsikkona on "Kauppahinnan maksaminen", määrättiin lisäksi seuraavaa: "Tämä sopimus edellyttää sitä, että remburssista ilmoittava pankki saa vakuustilin haltijalta (ETY:n hyväksymä pankki) asianmukaisen sitoumuksen [This contract is subject to receit (sic) by the relevant advising bank of an appropriate undertaking from the cover account holder (Bank authorised by EEC)]".

18 — Ks. esim. 11 kohta ns. Eurgrain 2 -vakiosopimuksesta, jonka Exportkhleb teki kunkin sopimuskumppanina olevan yrityksen kanssa samaan aikaan tavarantoimitussopimusten kanssa ja johon viitataan nimenomaisesti kyseisten sopimusten 6 kohdassa.

eroavuuksia: viimeiseksi laivauspäiväksi oli määrätty 31.3.1993, ja USD:n ja ecun välinen vaihtokurssi oli vahvistettu eri tasolle kuin mitä valitut tarjoajat olivat ehdottaneet ostajayhtiölle.

17. VEB avasi Exportkhlebin määräyksestä 4.2.1993 peruuttamattomat remburssit Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren hyväksi ja osoitti 9.2.1993 komissiolle niihin liittyvät maksuvaatimukset. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen antamissa valituksenalaisissa tuomioissa mainitsemattomista syistä kyseiset remburssit tulivat kuitenkin voimaan vasta muutamia päiviä myöhemmin, 16.—25.2. välisenä aikana riippuen siitä, mistä yhtiöstä oli kyse. Tavarantoimittajien sijaintivaltioiden kirjeenvaihtajapankit saivat nimittäin vasta tuolloin komissiolta eri toimenpiteitä koskevat maksusitoumukset.

Koska laivaustoimenpiteet hidastuivat tämän vuoksi, valitut tarjoajat ilmoittivat Exportkhlebille, etteivät ne voineet enää noudattaa sitä määräaikaa, jonka oli alun perin sovittu koskevan kaikkien tavaraerien laivaamista.

18. Koska vehnän hinta oli valittajien mukaan noussut maailmanmarkkinoilla sopimusten allekirjoittamisen jälkeen lyhyessä ajassa noin 13 prosenttia (132 USD:sta 149,5 USD:iin tonnilta fob Rouen), Exportkhleb pyysi Brysselissä 22. ja 23.2.1993 pidetyssä kokouksessa kaikkia valittuja tarjoajia esittämään uusia hintatarjouksia niin sanottujen "todennäköisesti toimittamatta jäävien määrien" (eli määrien, joiden kohtuullisella varmuudella voitiin olettaa jäävän toimittamatta määräajassa) toimittamisesta.

Niiden neuvottelujen päätyttyä, joiden aikana valittujen yritysten oli mukauduttava alimpaan tarjoukseen (eli 155 USD:iin tonnilta), ne ja Exportkhleb pääsivät yhteisymmärrykseen siitä, miten uudet viimeistään 30.4.1993 toimitettavat määrät jaettaisiin yhtiöiden kesken.

Dreyfus sai tarkemmin sanoen tehtäväkseen toimittaa 185 000 tonnia myllyvehnää, Glencore 450 000 tonnia myllyvehnää ja Continentale 20 000 tonnia makaronivehnää (tai myllyvehnää) ja 300 000 tonnia myllyvehnää (josta 120 000 tonnia alun perin sovittuun hintaan 140,4 USD tonnilta ja 180 000 tonnia hintaan 150 USD tonnilta).

19. Exportkhleb ilmoitti 9.3.1993 komissiolle viiden valitun tarjoajan kanssa sovituista sopimusehtojen muutoksista (joita ei siihen mennessä ollut vielä muodollisesti hyväksytty).

Maatalousasioiden pääosaston (PO VI) päällikkö vastasi 12.3.1993 päivätyllä kirjeellään Exportkhlebille, että kyseiset sopimusehtojen muutokset voitaisiin hyväksyä vain, jos rahoitettavien viljatoimitusten kokonaisarvoa, joka oli jo vahvistettu 27.1.1993 päivätyllä hyväksymisilmoituksella, ei ylitettäisi. Tämä edellytys voitiin täyttää pienentämällä vastaavasti toimitettavina olevia määriä. Komissio edellytti kyseisessä kirjeessä lisäksi, että VEB esittäisi sille virallisesti muutosten hyväksymistä koskevan hakemuksen.

Kun muutoksia virallistettiin (mikä tapahtui maaliskuun kolmannella viikolla pelkästään allekirjoittamalla alkuperäisiin sopimuksiin tehdyt täydennykset, jotka oli kuitenkin päivätty 23.2.1993), Glencoren ja Continentalen toimitettavina olleita määriä vähennettiin siten komission antamien ohjeiden mukaisesti.

20. Kun VEB oli maaliskuun viimeisten kymmenen päivän aikana ilmoittanut komissiolle uusista tarjouksista ja alkuperäisiin sopimuksiin tehdyistä muutoksista, maatalousasioista vastaava komission jäsen ilmoitti Venäjän federaation rahoitusasioita hoitavalle asiamiehelle 1.4.1993 päivätyllä kirjeellä (jäljempänä 1.4.1993 tehty päätös) olevansa valmis hyväksymään ainoastaan muutokset, jotka koskivat toimitusten ja maksujen eräpäivien lykkäämistä, kunhan niiden osalta noudatettaisiin tavanomaista menettelyä.

Sen sijaan hintoja ja myytyjä määriä koskevien muutosten osalta komissio vahvisti — asetuksen N:o 1897/92 4 ja 5 artiklan perusteella (ks. edellä alaviite 15) — yhtäältä, että Exportkhleb oli sopinut muutoksista suoraan valittujen tarjoajien kanssa eli ilman että niitä olisi kilpailutettu muiden mahdollisten tavarantoimittajien kanssa, ja toisaalta, etteivät uudet hinnat vastanneet parhaita mahdollisia ostoehtoja, koska maailmanmarkkinoilla maaliskuun 1993 lopussa vallinnut hintataso ei merkittävästi poikennut marraskuun 1992 lopun hintatasosta.

Komission mielestä hinnat olivat lisäksi nousseet niin paljon, ettei kyse ollut pelkästä mukauttamisesta vaan alun perin tehtyjen sopimusten asiallisesta muuttamisesta. Tämän vuoksi — näin komission jäsen totesi kirjeessään — "jos katsotaan tarpeelliseksi muuttaa hintoja tai tavaramääriä, olisi neuvoteltava uudet sopimukset, jotka olisi saatettava komission hyväksyttäviksi tavanomaisen täydellisen menettelyn mukaisesti (jolloin on esitettävä vähintään kolme tarjousta)".

Saatuaan komission kirjeen Exportkhleb ilmoitti huhtikuun ensimmäisten kymmenen päivän aikana Dreyfusille, Continentalelle ja Glencorelle, että komissio kieltäytyi hyväksymästä alun perin neuvoteltuihin tavarantoimitussopimuksiin tehtyjä muutoksia.

21. Asian Glencore II tosiseikat ovat samankaltaisia. Ukrimpex, joka on valtionyhtiö, jonka Ukraina oli valtuuttanut neuvottelemaan yhteisön rahoituksen kohteena olleista vehnäostoista, järjesti toukokuussa 1993 epävirallisen tarjouspyyntömenettelyn, jonka yhteydessä se sai seitsemän tarjousta kansainvälistä kauppaa käyviltä yhtiöiltä. Glencoren tarjous valittiin niiden joukosta, koska — vaikka se ei ollutkaan hinnaltaan edullisin — Glencore oli ainoa, joka takasi tavaran laivauksen ennen 15.6.1993.

Siten Glencore ja Ukrimpex tekivät 26.5.1993 sopimuksen, joka koski 40 424 vehnätonnin myyntiä hintaan 137,47 ecua tonnilta toimitusehdolla cif free out. SEIB ilmoitti kyseisen sopimuksen komissiolle 31.5.1993 hyväksymistä varten.

Komissio huomautti Ukrainan varapääministerille — joka oli puuttunut asiaan henkilökohtaisesti pyytämällä sopimuksen hyväksymistä mahdollisimman nopeasti — osoitetulla 10.6.1993 päivätyllä kirjeellä, ettei Glencoren tarjous ollut tarjouspyyntömenettelyyn osallistuneiden yritysten esittämistä tarjouksista hintaehdoiltaan paras ja että sovittu hinta ylitti sen, mikä olisi voitu hyväksyä, joten komissio ei voinut hyväksyä SEIB:n sille hyväksyttäväksi lähettämää sopimusta. Koska Ukrainan väestö tarvitsi kuitenkin kiireellisesti elintarvikkeita, komissio ilmoitti olevansa valmis antamaan yhteisön rahoituksen 50 000 vehnätonnin toimittamiseksi välittömästi interventiovarastoista hintaan, jonka piti tonnia kohti olla ainakin 30 USD alempi kuin se hinta, josta Ukrimpex ja Glencore olivat jo sopineet. Sattumalta Glencore valittiin myös uudessa tarjouspyyntömenettelyssä.

Ukrimpex ilmoitti valittajalle 11.6.1993, että komissio kieltäytyi hyväksymästä 26.5.1993 tehtyä sopimusta, ja vaati tätä lykkäämään tavaran toimittamista. Glencore, joka oli jo vuokrannut aluksen toimitusta varten, toimitti kuitenkin viljaa noin 40 000 tonnia, jota vastaavaa summaa eli noin 5 500 000:ta ecua Ukraina ei ole maksanut myyjäritykselle.

Komission kieltäytyminen hyväksymästä kyseistä sopimusta vahvistettiin lopuksi maatalousasioista vastaavan komission jäsenen kirjeellä, joka lähetettiin SEIB:lle 12.7.1993 (jäljempänä 12.7.1993 tehty päätös). Tässä 12.7.1993 tehdyssä päätöksessä muistutetaan aluksi siitä, että 13.7.1992 allekirjoitetun lainasopimuksen sopimusehtojen mukaan komissiolla oli hyväksymisilmoitusten osalta täysi harkintavalta, ja täsmennetään tämän jälkeen, että Glencoren ja Ukrimpexin välillä sovittu hinta ylitti sen, mitä komissio saattoi hyväksyä. Näin ollen se ei voinut tässä tilanteessa katsoa, että se ehto olisi täyttynyt, että komission hyväksyttäväksi alistettavan sopimuksen ostoehtojen on oltava kaikkein edullisimmat ottaen huomioon kansainvälisiltä markkinoilta tavanomaisesti saadut hinnat.

Nyt käsiteltävien valitusten kohteina olevat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiot

22. Olen jo todennut, että Dreyfus, Continentale ja Glencore nostivat 1.4.1993 ja 12.7.1993 tehdyistä päätöksistä neljä kumoamiskannetta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

Tämän lisäksi Glencore (ainoastaan 1.4.1993 tehtyä päätöstä koskevassa asiassa T-491/93) ja Dreyfus nostivat vahingonkorvauskanteen siitä aineellisesta vahingosta, jota komissio oli niille aiheuttanut kieltäydyttyään (niiden mielestä lainvastaisesti) hyväksymästä Exportkhlebin kanssa allekirjoitettuihin tavarantoimitussopimuksiin tehtyjä muutoksia. Dreyfus vaati ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta myös velvoittamaan komission maksamaan sille symbolisen yhden ecun suuruisen summan korvauksena siitä aineettomasta vahingosta, jota sille oli aiheutunut kyseisen toimielimen erään virkamiehen lausunnoista, joiden mukaan Dreyfus olisi osallistunut lainvastaisiin menettelytapoihin kyseisistä muutoksista käytyjen neuvottelujen aikana.

23. Kuten edellä on todettu, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi 24.9.1996 antamissaan neljässä tuomiossa, ettei komission päätös, joka oli osoitettu lainanottajavaltion rahoitusasioita hoitavalle asiamiehelle ja jonka mukaan kyseinen yhteisön toimielin kieltäytyi pitämästä sovellettavien yhteisön säännösten mukaisina a) lainan nostohakemuksen kohteina olevia tavarantoimitussopimuksia, jotka lainanottajavaltion tätä tarkoitusta varten valtuuttama asiamies ja valitut tarjoajat olivat keskenään allekirjoittaneet (asia T-509/93), tai b) muutoksia, jotka oli tehty sopimuksiin, jotka komissio jo oli todennut säännösten mukaisiksi (muut kolme asiaa), koskenut *suoraan* [19] yrityksiä, jotka oli valittu sellaista tavarantoimitusta koskevassa tarjouspyyntömenettelyssä, joka järjestettiin yhteisön kolmansille maille myöntämän lainan täytäntöönpanemiseksi.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan yhteisön säännöksissä sekä yhteisön ja Venäjän federaation (tai Ukrainan) välisissä sopimuksissa näet jaettiin toimivalta

19 — Perustamissopimuksen 173 artiklan neljännen kohdan mukaan "luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö voi samoin edellytyksin [kuin jäsenvaltio, neuvosto tai komissio] nostaa kanteen hänelle osoitetusta päätöksestä tai *päätöksestä, joka siitä huolimatta, että se on annettu* asetuksena tai *toiselle henkilölle osoitettuna päätöksenä, koskee ensin mainittua henkilöä suoraan ja erikseen*" (kursivointi tässä).
Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, komission oikeudenkäyntiväitteissä ei kuitenkaan kiistetty sitä, että päätökset koskevat kantajia *erikseen* (ks. edellä alaviitteissä 2 ja 4 mainitut asia T-485/93, tuomion 48 kohta; asia T-491/93, tuomion 49 kohta; asia T-494/93, tuomion 49 kohta ja asia T-509/93, tuomion 41 kohta).
Huomattakoon, että komissio oli ainoastaan asiassa T-509/93 vedonnut oikeudenkäyntiväitteensä tueksi toisceenkin perusteeseen, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kuitenkin hylkäsi, nimittäin siihen, että kannekelpoista päätöstä ei ollut olemassa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että vaikka yhteisön, Ukrainan ja SEIB:n välisessä lainasopimuksessa — jota koski sopimuspuolten tahdosta Englannin oikeus — määrättiin oikeuspaikaksi (joka ei ollut yksinomainen) englantilaiset tuomioistuimet, yhteisöjen tuomioistuimilla on kuitenkin toimivalta tutkia kumoamiskanne, joka kohdistuu toimeen, jolla komissio on kieltäytynyt toteamasta sopimusta yhteisön rahoituksen myöntämistä koskevien edellytysten mukaiseksi, koska kyseisellä toimella on oikeusvaikutuksia SEIB:hen nähden, sillä sen vuoksi tällä ei ole oikeutta tehdä lainan nostohakemusta. Kyseinen 12.7.1993 tehty päätös kuuluu siis perustamissopimuksen 173 artiklassa tarkoitetun käsitteen "kannekelpoinen päätös" piiriin (ks. edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Richco v. komissio, tuomion 26— 28 kohta). Ks. myös jäljempänä alaviite 26.

Exportkhlebin (tai Ukrimpexin) ja komission kesken. Kun valtionelimellä oli yksinomainen toimivalta valita sopimuskumppani tarjouspyyntömenettelyssä, neuvotella sopimusehdoista ja tehdä sopimus, komission tehtävänä — josta se ei näyttänyt luopuneen riidanalaisissa tilanteissa huolimatta sen jatkuvasta yhteydenpidosta kyseisen valtionelimen ja valittujen tarjoajien kanssa — oli pelkästään sen tarkastaminen, että yhteisön rahoituksen myöntämiselle yhteisön oikeudessa asetetut ehdot täyttyivät. Tämän vuoksi tarjoaja, joka oli valittu tarjouspyyntömenettelyssä, oli oikeussuhteessa vain sopimuskumppaniinsa eli asiamieheen, joka oli valtuutettu tekemään vehnänhankintasopimuksia, ja komissio puolestaan oli oikeussuhteessa vain lainanottajavaltion rahoitusasioita hoitavaan asiamieheen.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin lisäsi, ettei komission — jonka tehtävänä oli siis ainoastaan sen varmistaminen, että Exportkhlebin ja Ukrimpexin valittajien kanssa tekemien sopimusten kaikki rahoittamista koskevat ehdot täyttyivät — puuttuminen asiaan näin ollen vaikuttanut kyseisten sopimusten oikeudelliseen pätevyyteen eikä muuttanut kyseisten sopimusten määräyksiä erityisesti sovittujen hintojen osalta. "Siitä huolimatta, ettei komissio päätöksessään hyväksynyt sopimuksia niihin sovellettavien säännösten ja määräysten mukaisiksi", sopimuspuolten 23.2.1993 tekemät muutokset olivat siis täysin päteviä, koska kyseinen komission päätös ei korvannut toimivaltaisten kansallisten viranomaisten päätöstä.

24. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mielestä lykkäävän ehdon sisällöstä (ks. edellä alaviite 17) ei voitu päätellä myöskään sitä, että 1.4.1993 tehty päätös tai 12.7.1993 tehty päätös koskisi valittajina olevia yhtiöitä suoraan. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin näet huomautti, "ettei perustamissopimuksen 173 artiklan neljännen kohdan mukaisen kanteen tutkittavaksi ottamista voida asettaa riippumaan sopimuspuolten tahdosta" luoda yhteys niiden tekemän sopimuksen ja komission tulevaisuudessa siitä tekemän päätöksen välille, täyttääkö kyseinen sopimus rahoituksen myöntämiselle asetetut ehdot.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki valituksenalaisissa tuomioissa siis sen päätelmän, että kanteiden kohteina olleet päätökset eivät koskeneet Dreyfusia, Continentalea ja Glencorea suoraan ja ettei kyseisten yhtiöiden mainituista päätöksistä nostamia kumoamiskanteita voitu ottaa tutkittaviksi. [20]

25. Toisaalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin otti tutkittaviksi Dreyfusin ja Glencoren vaatimukset, jotka koskivat näille yhtiöille väitteiden mukaan aiheutuneen aineellisen ja aineettoman vahingon korvaamista (ks. edellä 22 kohta), korostaen muun

20 — Ks. edellä alaviitteissä 2 ja 4 mainitut asia T-485/93, tuomion 48— 55 kohta; asia T-491/93, tuomion 49— 57 kohta; asia T-494/93, tuomion 49— 57 kohta ja asia T-509/93, tuomion 41— 49 kohta.

muassa perustamissopimuksen 178 artiklan ja 215 artiklan toisen kohdan perusteella nostetun vahingonkorvauskanteen itsenäisyyttä. [21] Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi lopuksi, että vahingonkorvausvaatimusten käsittelyä jatketaan pääasian yhteydessä. Asioiden T-485/93 ja T-491/93 käsittelyä lykättiin 27.1.1997 ja 26.2.1997 annetuilla määräyksillä sen jälkeen kun Dreyfus ja Glencore tekivät nyt käsiteltävät valitukset.

Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren esittämät valitusperusteet

26. Kyseisten yhtiöiden mainituista tuomioista tekemät valitukset perustuvat pääosin samoihin perusteisiin. [22]

Valittajien mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt kaksi oikeudellista virhettä i) soveltaessaan virheellisesti perustamissopimuksen 173 artiklan neljättä kohtaa jättämällä kanteet tutkimatta sillä perusteella, että kyseessä oleva päätös ei koske kantajia suoraan, ja ii) esittäessään monelta osin ristiriitaisia perusteluja.

27. i) Ensimmäisessä valitusperusteessaan valittajina olevat yhtiöt kiistävät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen väitteen, jonka mukaan valitut tarjoajat olivat oikeussuhteessa vain tavarantoimitussopimuksen sopimuskumppaniinsa (eivätkä komissioon) ja riidanalaiset päätökset eivät näin ollen olisi vaikuttaneet kyseisiin sopimussuhteisiin. Valittajat katsovat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näin päätellessään poikennut virheellisesti asiaa koskevasta yhteisön oikeuskäytännöstä.

Kyseisestä oikeuskäytännöstä ilmenee valittajien mielestä, että sitä kysymystä, koskeeko päätös kantajia suoraan, on arvioitava eri perusteella eli on selvitettävä, vaikuttaako riidanalainen päätös suoraan kantajan oikeudelliseen tai aineelliseen asemaan. Useissa tuomioissa on myönnetty, että päätös voi koskea kantajaa suoraan, vaikka kantajan ja komission tai kantajan ja sen henkilön, jolle riidanalainen päätös on osoitettu, välillä ei olisikaan oikeudellista sidettä.

21 — Ks. edellä alaviitteessä 2 mainittu asia T-485/93, Dreyfus v. komissio, tuomion 65— 75 kohta ja asia T-491/93, Richco v. komissio, tuomion 62— 67 kohta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että komissio, joka oli esittänyt oikeudenkäyntiväitteen myös Dreyfusin ja Glencoren esittämien vahingonkorvausvaatimusten osalta, ei ollut näyttänyt toteen sitä, että kyseisten vaatimusten esittäminen merkitsi menettelysääntöjen väärinkäyttämistä sen vuoksi, että näillä vaatimuksilla olisi todellisuudessa pyritty saamaan lainvoimaiseksi tullut päätös kumotuksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mielestä tämä koski aineetonman vahingon korvaamista koskevaa Dreyfusin vaatimusta, koska se perustui komission väitettyyn toimintaan, joka ei ollut se päätös, jonka kumoamista yhtiö samaan aikaan vaati.

22 — Esityksen seuraamista helpottaakseni olen tämän vuoksi tehnyt yhteenvedon eri valittajien *yhteisistä* valitusperusteista —jotka lisäksi ovat sisällöllisesti lähes samoja — mainitsematta erikseen, mikä yhtiö ne on esittänyt, huolimatta kyseisiin neljään eri asiaan liittyvissä oikeudenkäyntiasiakirjoissa olevista muodollisista eroista väitteiden esittämisessä ja kehittelyssä.

Valittajien mukaan etenkin nyt käsiteltävissä asioissa kyseessä olevan kaltaisissa kolmikantasuhteissa on aina katsottava, että jos välittäjänä olevalla henkilöllä (eli sillä toimivaltaisella kansallisella viranomaisella, jonka tehtävänä on yhteisön päätöksen täytäntöönpano) ei ole itsenäistä harkintavaltaa ja jos sen päätökseksi tulee automaattisesti komission päätös, tämä päätös koskee taloudellista toimijaa — jolla ei ole käytettävissään oikeussuojakeinoa kansallista viranomaista vastaan — suoraan, ja sillä on perustamissopimuksen 173 artiklan neljänteen kohtaan perustuva kanneoikeus.

Erityisesti nyt käsiteltäviin asioihin liittyvät olosuhteet huomioon ottaen komission päätöksessä ei valittajien mukaan jätetty toimivaltaisille kansallisille viranomaisille minkäänlaista harkintavaltaa niiden sopimusvelvoitteiden täytäntöönpanon osalta. Tavarantoimitussopimusten sisällöstä ja erityisesti vastikkeen maksamisvelvoitetta koskevan lausekkeen 4 sanamuodosta [23] näet ilmenee, että jos laina olisi jätetty maksamatta kyseiselle tasavallalle, tällä ei olisi ollut velvollisuutta maksaa sovittua vastiketta (tai vastaavasti uutta korkeampaa hintaa, josta oli sovittu alkuperäisiin jo hyväksyttyihin sopimuksiin tehdyllä muutoksella). Lisäksi yhteisön rahoitus oli jokaisessa nyt käsiteltävistä asioista paitsi lykkäävä ehto, joka oli sopimuksen täytäntöönpanon oikeudellinen edellytys, myös ainoa todellisuudessa mahdollinen maksukeino.

23 — Ks. edellä alaviite 17 ja siihen liittyvä osa tekstistä.

Toisaalta valittajien mukaan ei voida hyväksyä sitä, että komission toimivaltaa määrätä seuraamuksia asetuksessa N:o 1897/92 säädettyjen yhteisön rahoituksen myöntämistä koskevien ehtojen mahdollisesta noudattamatta jättämisestä käytetään mielivaltaisesti. Tähän toimivaltaan liittyy siis velvollisuus käyttää sitä asianmukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen valvoessa tämän velvollisuuden täyttämistä.

28. Lisäksi Glencore muistuttaa perustamissopimuksen 173 artiklan neljättä kohtaa koskevasta yhteisön oikeuskäytännöstä, jonka mukaan yhteisön toimenpiteet, jotka ovat sellaisten myöhemmin toteutettavien toimien perustana, joiden sisältö tiedetään varmasti tai erittäin suurella todennäköisyydellä, voivat koskea yksityisiä suoraan.

29. Dreyfus, Continentale ja Glencore väittävät lisäksi, että — toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut — riidanalaiset päätökset ovat yhteisön hätäapua koskevan järjestelmän erityispiirteiden vuoksi korvanneet Venäjän ja Ukrainan viranomaisten toimivaltaan kuuluvat päätökset.

Komissio oli erityisesti 1.4.1993 tekemässään päätöksessä ilmoittanut olevansa valmis hyväksymään osan Exportkhlebin ja valittujen tarjoajien sopimista sopimusehtojen muutoksista (eli toimitus- ja maksuajan pidennykset) mutta hylkäsi muut (hintaa ja

myytäviä määriä koskevat ehdot). Komissio oli siis "muuttamalla sopimuksia mielensä mukaan" korvannut sopimuspuolten tahdon omilla arvioillaan, vaikka se ei teknisessä mielessä ollutkaan sopimuksissa osallisena.

Jotta Venäjän ja Ukrainan viranomaiset saattoivat täyttää Dreyfusille, Continentalelle ja Glencorelle antamansa sitoumukset, ne olivat toisaalta täysin riippuvaisia siitä, että komissio hyväksyy yhteisön rahoituksen. Saatuaan tietää siitä, että komissio oli tehnyt päätöksen, jossa se kieltäytyi hyväksymästä sopimusta (tai vastaavasti jo hyväksyttyihin sopimuksiin tehtyjä muutoksia), toimivaltaiset kansalliset viranomaiset — jotka olivat maksukyvyttömiä, minkä vuoksi niille oli myönnetty yhteisön rahoitusapua — eivät näet missään tapauksessa voineet tuoda viljaa tehtyjen sopimusten mukaisesti siltä osin kuin vastaavaa kauppahintaa ei olisi katettu (kokonaan tai osittain) lainalla.

30. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki valittajien mukaan virheen myös nojautuessaan — sulkeakseen pois sen, että riidanalaiset päätökset koskivat valittajia suoraan — siihen, että kyseisten päätösten vaikutus valittajien oikeusasemaan tai aineelliseen asemaan johtui aikaisemmasta tahdonilmauksesta.

Valittajien mukaan voidaan ensinnäkin todeta, että koska lykkäävä ehto perustui suoraan ja objektiivisesti tavarantoimitussopimusten sopimuspuolten aineelliseen ja oikeudelliseen asemaan, päätelmä, jonka mukaan kanteiden tutkittavaksi ottaminen olisi asetettu riippumaan kansallisten viranomaisten ja valittujen tarjoajien tahdosta, ei pidä paikkaansa. Todellisuudessa se kaksiosainen ehto, jonka toteutumisesta sopimuspuolet sopivat sopimusten pätevyyden riippuvan, oli valittajien mukaan juuri se ehto, jonka komissio oli itse asettanut lainanottajina olleille tasavalloille, eli velvollisuus hyväksyttää kyseiset sopimukset ja tavarantoimitusten maksamiseksi avatut remburssit.

Lisäksi, vaikka olisikin oikein, että kanteiden tutkittavaksi ottaminen asetettiin riippumaan asianosaisten tahdosta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin asetti kantajien mielestä perustamissopimuksen 173 artiklan neljännessä kohdassa määrättyjen edellytysten lisäksi lisäedellytyksen sille, että kumoamiskanteet, jotka yksityiset ovat nostaneet päätöksistä, joita ei ole osoitettu heille, voitaisiin ottaa tutkittaviksi; tämän edellytyksen mukaan riidanalaisesta päätöksestä kantajille välittömästi aiheutunut vahinko ei saisi olla seurausta päätöksestä, jonka ne ovat tehneet vapaasti harjoittaessaan omaa päätäntävaltaansa.

31. Glencore toteaa lopuksi, että valituksen tuomiot ovat ristiriidassa myös sen oikeuskäytännön kanssa, jonka mukaan päätös voi koskea henkilöä suoraan perustamissopimuksen 173 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitetulla tavalla, vaikka hänen ja riidanalaisen päätöksen tehneen elimen välillä ei ole oikeudellista sidettä, ja silloinkin, kun yhteisön oikeussääntö ei korvaa kansallisten

viranomaisten päätöstä vaan jättää kansallisille viranomaisille tiettyä harkintavaltaa ja lopullisen toimenpiteen sisällöstä ei ole varmuutta tai suurta todennäköisyyttä.

Tämä oikeuskäytäntö perustuu Glencoren mukaan erityisesti yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioihin, joissa on eri tilanteissa otettu tutkittavaksi kumoamiskanne, jonka valtiontuen mahdollisena saajana oleva yritys on nostanut komission päätöksestä, joka on osoitettu asianomaiselle jäsenvaltiolle ja jossa kyseinen tuki on todettu yhteismarkkinoille soveltumattomaksi.

Kuten toimivaltaiset kansalliset viranomaiset ovat toimineet nyt käsiteltävissä asioissa tavaroiden hankintahinnan maksamisen osalta, jäsenvaltio, joka myöntää tuen, voi myös sopia tuen saajana olevan yrityksen kanssa, että tuen maksamisen edellytyksenä on komission hyväksyminen. Glencoren — joka lisäksi oli jatkuvassa yhteydessä komission virkamiesten kanssa riidanalaisen päätösten tekoa edeltävänä aikana — asema muistuttaa siis myös menettelyllisesti valtiontukihankkeen edunsaajana olevan yrityksen asemaa.

32. ii) Valittajina olevien yhtiöiden mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi loukannut sitä yleistä periaatetta, että jokaisella tuomioistuimella on velvollisuus perustella ratkaisunsa, koska valituksenalaisten tuomioiden perustelut ovat erittäin ristiriitaiset. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ensinnäkin erehtynyt väittäessään, että — vaikka tavarantoimitussopimusten oli todettu sisältävän kyseisen lykkäävän ehdon (ks. edellä alaviite 17) — komission päätökset eivät vaikuttaneet kyseisten sopimusten oikeudelliseen pätevyyteen eivätkä muuttaneet sopimuspuolten välillä tehtyjen sopimusten ehtoja.

Valittajien mukaan tilanne on täsmälleen päinvastainen. Sopimuksen täytäntöönpanon edellyttäessä lykkäävän ehdon toteutumista (ks. edellä 27 kohta) komission kieltävät päätökset vaikuttivat suoraan valittujen tarjoajien oikeusasemaan, koska niillä ei ollut oikeutta vaatia toimivaltaisen kansallisen viranomaisen kanssa sovitun kauppahinnan (tai uuden kauppahinnan) maksamista.

33. Continentale väittää lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi ristiriitaisesti — sen jälkeen, kun se oli huomauttanut, että komissio oli pyytänyt VEB:tä lähettämään sille virallisesti tavarantoimitussopimuksiin tehtyjen muutosten hyväksymishakemuksen, jonka Exportkhleb jo oli esittänyt, ja todennut, että komissio oli 1.4.1993 tekemällään päätöksellä kieltäytynyt hyväksymästä sopimuksiin tehtyjä täydennyksiä — ettei komission päätös ollut korvannut Venäjän kansallisten viranomaisten päätöstä. [24]

24 — Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi vastaavasti asiassa T-509/93, Richco v. komissio, ettei riidanalainen toimenpide korvannut Ukrainan kansallisten viranomaisten päätöstä, vaikka se oli todennut, että 12.7.1993 tehdyllä päätöksellä "komissio ilmoitti virallisesti [SEIB:lle] kieltäytyvänsä hyväksymästä sille esitettyä sopimusta".

Tämä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmä on Continentalen mielestä yhtäältä mielivaltainen, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole millään tavoin tutkinut sitä, voiko edes olla olemassa itsenäistä päätöstä, jota voitaisiin todellisuudessa pitää toimivaltaisten kansallisten viranomaisten päätöksenä ja josta valituille tarjoajille aiheutuneet vahingot todellisuudessa johtuisivat. Toisaalta kyseinen päätelmä on ristiriidassa sen kanssa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on implisiittisesti pitänyt VEB:tä pelkkänä "välittäjänä", juuri komission tahdosta.

Komissio väittää, että yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sellaiset valitukset, jotka Dreyfus, Continentale ja Glencore ovat tehneet, ovat todellisuudessa vain vaatimuksia siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen jo hylkäämät kumoamiskanteet tutkittaisiin uudelleen, mikä ei EY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla kuulu yhteisöjen tuomioistuimen toimivaltaan.

Siten komissio käsittelee esillä olevien tapausten pääasiaa vain toissijaisesti.

Komission puolustuksekseen esittämät väitteet ja niiden perustelut

34. Komissio vetoaa aivan aluksi siihen, että nyt käsiteltävät neljä valitusta on jätettävä tutkimatta, koska niissä — lukuun ottamatta perustelujen ristiriitaisuutta koskevaa perustetta — pääasiassa ainoastaan toistetaan jo ensimmäisessä oikeusasteessa esitetyt väitteet ja perustelut, mukaan lukien ne, jotka perustuvat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen nimenomaisesti hylkäämiin tosiseikkoihin.

Komission mukaan yhteisön ja asianomaisten tasavaltojen välisiä lainasopimuksia sekä valittajien ja vehnänhankintaneuvotteluihin valtuutettujen valtionyhtiöiden välisiä tavarantoimitussopimuksia koskeva ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemä selvitys koskee tosiseikkoja eikä voi siten olla muutoksenhaun kohteena.

35. Komissio toteaa aluksi, että lykkäävän ehdon tulkinta ei ole lainkaan selvää. Ei näet vaikuta siltä, että Moskovan kauppa- ja teollisuuskamarin välitystuomioistuin (tai vastaavasti Kiovan tuomioistuin), jolla on yksinomainen toimivalta tulkita asianomaisia tavarantoimitussopimuksia, olisi antanut ratkaisunsa kyseisen lausekkeen täsmällisestä merkityksestä. Lisäksi Dreyfus näyttää tulkinneen tavarantoimitussopimuksen "sitovaksi sopimukseksi [a firm contract]" siinä kirjeenvaihdossa, jota se kävi Exportkhlebin kanssa 1.4.1993 tehtyä päätöstä seuranneina päivinä. [25]

25 — Ks. 6.4.1993 päivätty Exportkhlebille telefaxina osoitettu maksukehotus, joka koski sovittua, korkeampaa hintaa ja jossa Dreyfus vahvisti (vapaasti käännettynä) seuraavaa: "Toivomme teidän ymmärtävän, että katsomme, että meillä on kanssanne sitova sopimus — — ja että meidän on edelleenkin vaadittava, että täytätte sopimukseen perustuvat velvoitteenne."

36. Komissio huomauttaa ensimmäisestä valitusperusteesta, että komission päätöstä koskevan kumoamiskanteen tutkittavaksi ottamisen edellytyksenä on se, että riidanalainen päätös vaikuttaa *yhteisön oikeuden perusteella* kantajaan, sillä muussa tapauksessa päätös ei koske kantajaa suoraan.

Komission mukaan nyt käsiteltävissä asioissa ne ainoat vaikutukset, joihin valittajina olevat yhtiöt vetoavat, perustuvat "yhteisvaikutukseen, joka on komission päätöksellä ja sellaisen sopimuksen määräyksillä, jonka sopimuspuolena komissio ei ole". Tavarantoimitussopimukset ja riidanalaiset päätökset eivät näet ole päätöksen 91/658/ETY ja asetuksen N:o 1897/92 täytäntöönpanotoimenpiteitä eivätkä muutenkaan kuulu yhteisön oikeusjärjestykseen. [26]

37. Komissio huomauttaa edelleen, että toimivaltaisilla kansallisilla viranomaisilla, joiden päätöksiin valittajien väittämä vahinko liittyy suoraan ja itsenäisesti, ei voida myöskään katsoa olevan julkisoikeudellista tehtävää täytäntöönpanna yhteisön politiikkaa.

Kyseisten viranomaisten päätökset olla maksamatta sovittua hintaa (tai *korkeampaa* hintaa) eivät tämän vuoksi olleet julkisoikeudellisia toimenpiteitä, joihin olisi ryhdytty yhteisön päätösten täytäntöönpanemiseksi; näiden päätösten vaikutukset Ukrimpexin ja Exportkhlebin sekä valittujen tarjoajien välisiin suhteisiin olivat yksinomaan yksityisoikeudellisia.

Komissio lisää, ettei sen päätösten laillisuusvalvonta — joka perustuu hallinto-oikeuteen ja on siis osa julkisoikeutta — missään tapauksessa voi riippua yksityisoikeudellisista sopimuksista, joihin komissio ei ole osallistunut.

Jos valittajien päätelmät hyväksyttäisiin, perustamissopimuksen 173 artiklan neljännessä kohdassa määrättyjen kanneedellytysten täyttyminen ei riippuisi yhteisön oikeuskäytännössä vahvistetuista periaatteista vaan kyseisten sopimusten olemassaolosta, jolloin subjektiivinen oikeus korvaisi yhteisöjen tuomioistuimen tuomioihin perustuvan objektiivisen oikeuden.

Jos nyt käsiteltävät valitukset hyväksyttäisiin, se merkitsisi komission mukaan väistämättä erityisesti sitä, että Euroopan kehitysrahastosta rahoitettavia hankkeita koskevaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä muutettaisiin (ks. jäljempänä alaviite 31).

26 — Komission edustajat jopa ilmoittivat suullisessa käsittelyssä, että 1.4.1993 ja 12.7.1993 tehtyjä päätöksiä koskevat kumoamiskanteet olisi pitänyt jättää tutkimatta kannekelpoisen päätöksen puuttumisen vuoksi myös siinä tapauksessa, että ne, joille päätökset oli osoitettu, eli Exportkhleb ja Ukrimpex, olisivat nostaneet ne yhteisöjen tuomioistuimessa (toisaalta on selvää, että kyseiset elimet voisivat saattaa asian käsiteltäväksi toimivaltaisessa *kansallisessa* tuomioistuimessa ja erityisesti englantilaisessa tuomioistuimessa nostamalla kanteen kyseisen lainasopimuksen täytäntöönpanon laiminlyönnin vuoksi). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi kuitenkin kyseisen väitteen — kuten komission edustajat itse ovat nimenomaisesti myöntäneet — jo asiassa T-509/93, Richco v. komissio, antamassaan tuomiossa (ks. edellä alaviite 19), eikä komissio ole pelkästään sattumalta jättänyt sitä esittämättä kaikissa nyt käsiteltäviin asioihin liittyvissä kirjallisissa käsittelyissä.

38. Toisaalta nyt käsiteltävissä asioissa Venäjän federaatio ja Ukraina olivat pyytäneet rahoitusasioita hoitavien asiamiestensä välityksellä komissiolta ennakkomaksuja kyseisille tasavalloille myönnettyjen lainojen perusteella. Koska valitut tarjoajat eivät millään tavoin osallistuneet näihin pyyntöihin, ei voida ajatella, että VEB ja SEIB olisivat olleet pelkkiä asianomaisten taloudellisten toimijoiden ja komission välissä toimineita välittäjiä ilman minkäänlaista itsenäistä harkintavaltaa.

Kuten komission edustajat totesivat istunnossa, myöskään valittajien esittämää yhteyttä yhteisön rahoituksen ja tavarantoimitussopimusten perusteen (ks. jäljempänä alaviite 64) välillä ei ole lainkaan näytetty toteen. Komission mukaan vaikuttaa näet siltä, että kooltaan Dreyfusiin, Continentaleen ja Glencoreen verrattavat yritykset ovat myyneet viljaa Neuvostoliittoon ennen sen hajoamista ilman minkäänlaista yhteisön rahoitusta tai muutakaan apua.

39. Komissio kiistää lisäksi Glencoren esittämät väitteet, joiden mukaan se, että päätös koskee yhtiötä suoraan, olisi pääteltävissä kyseisistä kahdesta riidanalaisesta päätöksestä, joiden perusteella oli varmaa tai erittäin todennäköistä, että Venäjän ja Ukrainan viranomaiset eivät maksaisi sovittua hintaa, jos yhteisön rahoitusta ei myönnettäisi, tai vaihtoehtoisesti valtiontukia koskevasta yhteisön oikeuskäytännöstä.

Komission mukaan se, koskeeko riidanalainen päätös yksityistä kantajaa suoraan, ei voi riippua tekijöistä — kuten tässä tapauksessa ostajana olevien viranomaisten maksukyvystä ja kyvystä noudattaa sitoumuksiaan tai yksityisoikeudellisen sopimuksen sisällöstä — jotka eivät liity kyseiseen päätökseen eivätkä kuulu päätöksen tehneen viranomaisen valvonnan piiriin (eivätkä ole sen tiedossa). Komission tekemä kieltävä päätös koskee aina tuen mahdollista saajayritystä suoraan riippumatta siitä, millaisen sopimuksen kyseinen yritys ja tuen myöntävä valtio ovat aikaisemmin tehneet.

40. Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren toisen valitusperusteen osalta komissio kiistää lopuksi sen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi tutkinut edellä mainitun lykkäävän ehdon oikeudelliset seuraukset ja tehnyt sen päätelmän, että Exportkhlebillä ja Ukrimpexillä ei ollut oikeudellista velvollisuutta eikä varoja sovitun hinnan maksamiseen. Tällaisen selvityksen tekeminen ei sitä paitsi edes ole ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtävänä, koska sopimusten tulkinta kuuluu tähän tarkoitukseen valittujen välitystuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan (ks. edellä 35 kohta). Sitä vastoin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ainoastaan toisti valittajien esittämät väitteet valituksenalaisissa tuomioissa.

41. Lisäksi komission mukaan on joka tapauksessa poissuljettua, että perusteluissa olisi väitteiden mukaisia ristiriitaisuuksia, sillä 1.4.1993 ja 12.7.1993 tehdyillä päätöksillä ei *sellaisenaan* ole välittömiä vaikutuksia valittajien asemaan Exportkhlebiin ja Ukrimpexiin nähden. Tällaisia vaikutuksia voi aiheu-

tua ainoastaan lykkäävistä ehdoista, jotka sopimuspuolet ovat itse lisänneet sopimuksiin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näin ollen perustellusti päätellyt, että kyseiset päätökset eivät koskeneet kyseisiä kolmea yhtiötä suoraan.

42. Komissio toistaa lopuksi, ettei mikään seikka valituksenalaisissa tuomioissa osoita sitä, että VEB olisi toiminut pelkkänä "välittäjänä" valittujen tarjoajien ja komission välillä. Komissio vaati VEB:tä antamaan Exportkhlebin tekemät sopimukset sille hyväksyttäviksi, koska sopimusten hyväksyminen sääntöjenmukaisiksi olisi merkinnyt taloudellisen velvoitteen syntymistä (Venäjän federaation lainasta aiheutuva velvoite). Tämän vuoksi komissio saattoi toimia ainoastaan sellaisen yksikön kanssa, jolla oli toimivalta sitoutua taloudellisiin liiketoimiin. Nämä päätelmät eivät komission mukaan ole millään tavoin ristiriidassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen sen toteamuksen kanssa, että riidanalaisilla päätöksillä ei korvattu Venäjän ja Ukrainan viranomaisten tekemää tavarantoimittajien alkuperäistä valintaa.

Asiassa Geotronics annettu yhteisöjen tuomioistuimen tuomio ja sen merkitys arvioitaessa nyt käsiteltävien valitusten perusteltavuutta

43. Yhteisöjen tuomioistuin pyysi kirjallisen käsittelyn päätyttyä valittajia ja komissiota esittämään suullisessa käsittelyssä arvionsa asiassa Geotronics (ks. edellä alaviite 1) 22.4.1997 annetun yhteisöjen tuomioistuimen tuomion mahdollisesta vaikutuksesta perusteluihin, joita valittajat ja komissio olivat esittäneet oikeudenkäynnin aikana.

44. Kuten tunnettua, asiassa Geotronics oli kyseessä valitus, jonka Geotronics, joka oli komission ja Romanian hallituksen yhdessä järjestämään, PHARE-ohjelmasta rahoitettuun rajoitettuun tarjouspyyntömenettelyyn (elektronisten takometrien toimittamisesta maatalouden uudistusohjelmassa käytettäviksi) osallistunut yhtiö, teki tuomiosta, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli jättänyt tutkimatta kyseisen yhtiön komission sille osoittamasta kirjeestä nostaman kumoamiskanteen.

Sen jälkeen, kun Romanian valtiota edustava toimivaltainen viranomainen oli ilmoittanut Geotronicsille, että sen tarjous oli hyväksytty ja että sopimus oli annettu sopimusviranomaiselle hyväksyttäväksi, Geotronics oli saanut tietää — komission sille osoittamasta telekopiona lähetetystä kirjeestä — että sen tarjous oli hylätty sillä perusteella, että se ei täyttänyt tarjouspyyntöön sovellettavia ehtoja, joiden mukaan toimitettavien laitteiden alkuperämaan oli oltava yhteisön jäsenvaltio tai PHARE-ohjelman edunsaajavaltio.

45. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin, jonka tutkittavaksi komission edellä mainittua päätöstä koskeva kumoamiskanne saatettiin, jätti — sen jälkeen, kun sen presidentti oli hylännyt kantajan välitoimia koskevan hakemuksen [27] — Geotronicsin kanteen lopulta tutkimatta kannekelpoisen päätöksen puuttumisen vuoksi. [28]

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin muistutti edellä mainitussa tuomiossa ennen kaikkea komission ja edunsaajavaltion viranomaisten toimivallan jaosta pantaessa täytäntöön toimenpiteitä ja hankkeita, jotka on rahoitettu yhteisön yhteistyöpolitiikan mukaisesti ja erityisesti PHARE-ohjelmassa tarkoitettujen yhteisön ulkopuolelle osoitettujen tukien yhteydessä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti, että kyseisen ohjelman mukaisesti rahoitettavia sopimuksia on pidettävä kansallisina sopimuksina, jotka sitovat ainoastaan kyseisiä taloudellisia toimijoita ja edunsaajavaltiota, joiden tehtävänä on valmistella sopimukset, neuvotella niistä ja tehdä sopimukset.

Tarjousten tekijöiden ja komission välille ei sitä vastoin synny minkäänlaista oikeussuhdetta, koska komissio tekee yhteisön nimissä ainoastaan kyseisiin sopimuksiin liittyviä rahoituspäätöksiä. Komission toimet eivät voi siis korvata tarjousten tekijöihin nähden edunsaajavaltion tekemiä päätöksiä.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi siis, että tässä tapauksessa ei voinut olla olemassa komission toimenpiteitä, jotka voisivat vaikuttaa tarjouksentekijän oikeusasemaan ja jotka voisivat olla sellaisen kumoamiskanteen kohteena, jonka Geotronics oli nostanut komission edellä mainitusta kirjeestä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin täsmensi, että kyseisen komission kirjeen mahdollinen kumoaminen Geotronicsin vaatimalla tavalla ei missään tapauksessa hyödyttäisi Geotronicsia, koska kumoaminen sinänsä ei voisi vaikuttaa Romanian hallituksen ja tarjouskilpailun voittaneen yrityksen tekemän sopimuksen pätevyyteen. [29]

46. Kuten tunnettua, yhteisöjen tuomioistuin kumosi edellä mainitun tuomion siltä osin kuin siinä oli jätetty tutkimatta perustamissopimuksen 173 artiklan neljännen kohdan nojalla nostettu kanne.

Yhteisöjen tuomioistuin hyväksyi julkisasiamies Tesauron selkeästi esittämän ratkaisuehdotuksen [30] ja totesi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli tehnyt oikeudellisen virheen soveltaessaan Euroopan kehitysrahastosta rahoitettuja sopimuksia

27 — Ks. asia T-185/94 R, Geotronics v. komissio, määräys 7.7.1994 (Kok. 1994, s. II-519).

28 — Ks. asia T-185/94, Geotronics v. komissio, tuomio 26.10.1995 (Kok. 1995, s. II-2795). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi samalla tuomiolla perusteettomana vahingonkorvauskanteen, jonka Geotronics oli nostanut samaan aikaan perustamissopimuksen 178 ja 215 artiklan nojalla.

29 — Em. asia T-185/94, Geotronics v. komissio, tuomion 27—35 kohta.

30 — Asiassa C-395/95 P, Geotronics v. komissio, 30.1.1997 esitetty julkisasiamiehen ratkaisuehdotus (Kok. 1997, s. I-2273).

koskevan oikeuskäytännön (jäljempänä EKR-oikeuskäytäntö) taustalla olevia perusteluja sellaisenaan käsiteltävään asiaan. [31]

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että komission päätös oli käsitteellisesti erotettava sopimusmenettelystä, johon se liittyi ja jonka tarkoituksena oli kansallisen sopimuksen tekeminen kahdestakin syystä: ensinnäkin komissio oli tehnyt päätöksen sille kuuluvaa toimivaltaa käyttäen, ja toiseksi päätös oli osoitettu nimenomaisesti yksittäiselle yritykselle, joka siten menetti tosiasialliset mahdollisuutensa voittaa tarjouskilpailu vain siitä syystä, että tällainen päätös tehtiin.

Yhteisöjen tuomioistuin huomautti, että komissio oli laatinut kanteen kohteena olleen, Geotronicsille virallisesti telekopiona lähetetyn kirjeen sen jälkeen, kun se oli tarkistanut, täyttikö tämän yhtiön tarjous tarjouspyynnössä ilmoitetut yhteisön rahoituksen myöntämiseksi asetetut ehdot.

Yhteisöjen tuomioistuin päätteli tämän perusteella, että komission päätöksellä oli jo sellaisenaan sitovia vaikutuksia, jotka saattoivat vaikuttaa Geotronicsin oikeusasemaan. Tämän vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio, jolla yhtiön kumoamiskanne oli jätetty tutkimatta, kumottiin. [32]

47. Nyt käsiteltävien asioiden kolmen valittajan ja komission johtopäätökset edellä mainitusta asiassa Geotronics annetusta yhteisöjen tuomioistuimen tuomiosta poikkeavat odotetusti toisistaan.

31 — Ks. edellä alaviitteessä 1 mainittu asia Geotronics v. komissio, tuomion 13 kohta. EKR-oikeuskäytännön kohteena ovat julkisia hankintoja koskevat sopimukset, jotka on rahoitettu Euroopan kehitysrahastosta (jäljempänä EKR) Euroopan yhteisön ja Afrikan valtioiden ja Madagaskarin välillä tehdyn, Jaundessa 29.7.1969 allekirjoitetun toisen assosiaatiosopimuksen tai AKT-valtioiden ja Euroopan yhteisön Loméssa 28.2.1975, 31.10.1979 ja 8.12.1984 allekirjoitettujen ensimmäisen, toisen ja kolmannen yleissopimuksen määräysten mukaisesti (ks. asia 126/83, STS v. komissio, tuomio 10.7.1984, Kok. 1984, s. 2769; asia 118/83, CMC ym. v. komissio, tuomio 10.7.1985, Kok. 1985, s. 2325; asia 33/82, Murri Frères v. komissio, tuomio 19.9.1985, Kok. 1985, s. 2759; asia 267/82, Développement ja Clemessy v. komissio, tuomio 24.6.1986, Kok. 1986, s. 1907; asia C-257/90, Italsolar v. komissio, tuomio 14.1.1993, Kok. 1993, s. I-9 ja asia C-182/91, Forafrique Burkinabe v. komissio, tuomio 29.4.1993, Kok. 1993, s. I-2161). Kuten yhteisöjen tuomioistuin huomautti asiassa Geotronics antamassaan tuomiossa (12 kohta), EKR-oikeuskäytännön mukaan komission edustajien toimenpiteillä kyseisten menettelyjen yhteydessä — olipa kyseessä kansallisen viranomaisen ehdottaman tarjouskilpailua koskevan ratkaisun hyväksyminen (tai hyväksymisen epääminen) taikka sopimuksen ja siihen liittyvien maksumääräysten hyväksymismerkinnän antaminen (tai epääminen) — on tarkoituksena ainoastaan todeta, ovatko yhteisön rahoituksen myöntämiselle asetetut edellytykset täyttyneet, eikä niillä pyritä loukkaamaan eikä niillä saa loukata periaatetta, jonka mukaan kyseiset sopimukset ovat kansallisia sopimuksia. Tarjousten tekijöillä tai tarjouskilpailun voittaneilla yrityksillä on siten oikeussuhde ainoastaan edunsaajavaltion kanssa — joka vastaa yksin sopimusten valmistelusta, niihin liittyvistä neuvotteluista ja sopimusten teosta — eivätkä komission edustajien toimenpiteet voi vaikuttaa siten, että yhteisön päätöksellä korvataan edunsaajavaltion kyseisiä yrityksiä koskeva päätös.
Tällä hetkellä pääasiallinen yhteisön kehitysyhteistyöpolitiikan väline on neljäs Lomén sopimus, joka allekirjoitettiin 15.12.1989 ja joka on voimassa 29.2.2000 saakka.

32 — Ks. edellä alaviitteessä 1 mainittu asia Geotronics v. komissio, tuomion 12— 17 kohta. Yhteisöjen tuomioistuin — joka ratkaisi Geotronicsin nostaman kumoamiskanteen lopullisesti EY:n tuomioistuimen perussäännön 54 artiklan ensimmäisen kohdan perusteella — hylkäsi kanteen perusteettomana (em. asia Geotronics v. komissio, tuomion 25— 29 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi niin ikään perusteettomana valituksen, jonka Geotrinics oli tehnyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta siltä osin kuin siinä hylättiin vahingonkorvauskanne (tuomion 19— 24 kohta).

48. Dreyfus, Continentale ja Glencore vetoavat kyseiseen tuomioon perusteena sille, ettei niiden valitusten tutkittavaksi ottamisesta ole minkäänlaista epäilystä. Niiden mukaan yhteisöjen tuomioistuin vastasi asiassa Geotronics antamassaan tuomiossa lisäksi vaatimukseen varmistaa taloudellisten toimijoiden tosiasiallinen oikeusturva, mitä ei ollut tehty EKR-oikeuskäytännössä.

Nämä kolme yhtiötä huomauttavat lisäksi, että EKR-oikeuskäytäntöön kuuluvissa asioissa kantajana oli poikkeuksetta tarjouskilpailuun osallistunut yhtiö, joka riitautti päätöksen, jolla komissio oli hyväksynyt sen, että AKT-valtion kansalliset viranomaiset olivat ratkaisseet tarjouskilpailun toisen yrityksen eduksi. Komission riidanalaisen päätöksen riitautti yhteisöjen tuomioistuimessa siis muu tarjouskilpailuun osallistunut yritys kuin se taloudellinen toimija, jolle päätös oli osoitettu. Siten päätös koski kantajaa vain välillisesti.

Asiassa Geotronics annetussa tuomiossa kantajana olleen yhtiön sulkeminen pois tarjouskilpailusta oli valittajien mukaan sitä vastoin välitön seuraus komission päätöksestä hylätä sen tarjous. Romanian viranomaiset olivat vapaita tekemään sopimuksen Geotronicsin kanssa, ja ne olivat itse asiassa ilmoittaneet sille aikomuksestaan julistaa se tarjouskilpailun voittajaksi. Tämä valinta olisi kuitenkin merkinnyt sitä, että Romanian hallitus olisi joutunut luopumaan yhteisön rahoituksesta. Yhteisöjen tuomioistuin poikkesi tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen näkemyksistä [33] ja yhtyi julkisasiamiehen ratkaisuehdotukseen osoittaen pitävänsä Romanian viranomaisten valinnanmahdollisuutta puhtaasti teoreettisena.

Asiassa Geotronics, kuten EKR-oikeuskäytäntöön kuuluvissa tapauksissakin, tarjouskilpailuun osallistuneilla tai sen voittaneilla yrityksillä oli siis oikeussuhde vain toimivaltaisten kansallisten viranomaisten kanssa. Tutkiessaan Geotronicsin kanteen yhteisöjen tuomioistuin siis tarkasteli tarkoituksenmukaisesti uudelleen — kyseiseen tapaukseen liittyvien erityisten olosuhteiden perusteella — muissa mainituissa tuomioissa soveltamaansa arviointiperustetta.

49. Valittajat väittävät, että niiden tekemät valitukset olisi ratkaistava samalla tavalla, ja täsmentävät ne syyt, joiden vuoksi yhteisöjen tuomioistuimen olisi poikettava EKR-oikeuskäytännöstä myös nyt käsiteltävissä asioissa.

Ensinnäkin komissio oli käyttänyt toimivaltaansa tehdessään päätökset olla hyväksymättä Exportkhlebin ja kolmen valittajina

33 — Kumotussa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiossa korostettiin tältä osin, että "suullisessa käsittelyssä kantajan edustaja on myöntänyt, että tässä tapauksessa Romanian hallitus olisi voinut tehdä sopimuksen Geotronicsin kanssa siitä huolimatta, että komissio oli kieltäytynyt myöntämästä sille yhteisön tukea" (mainittu edellä alaviitteessä 28, tuomion 30 kohta).

olevan yhtiön välisiin tavarantoimitussopimuksiin tehtyjä muutoksia ja Ukrimpexin ja Glencoren välillä tehtyä sopimusta.

Tämän seikan perusteella nyt käsiteltävät asiat voidaan erottaa myös EKR-oikeuskäytäntöön kuuluvista tapauksista, koska Lomén sopimuksen eri versioissa ei ollut nimenomaista määräystä siitä, että AKT-valtio, joka päättäisi tehdä sopimuksen sellaisen tarjouspyyntömenettelyyn osallistuneen yrityksen kanssa, jota komissio ei ollut hyväksynyt, menettäisi automaattisesti yhteisön rahoituksen.

50. Toiseksi Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren riitauttamat päätökset oli osoitettu nimenomaan niille — noudattamalla kyseisten kolmen yrityksen ja komission välistä aikaisempaa käytäntöä, sillä nämä yritykset ja komissio olivat olleet välittömässä suhteessa toisiinsa sekä molempien tarjouspyyntömenettelyjen valmisteluvaiheessa että niiden ratkaisun jälkeen — ja ne olivat tuottaneet sellaisinaan kyseisiä yrityksiä koskevia sitovia oikeusvaikutuksia. Komission päätöksillä vietiin valittajilta lopullisesti mahdollisuudet panna täytäntöön myyntisopimuksensa sovitulla kauppahinnalla, joka vastasi maailmanmarkkinoilla tuohon aikaan vallinnutta hintatasoa.

51. Sillä seikalla, että riidanalaisia päätöksiä ei ole virallisesti osoitettu kyseisille kolmelle yhtiölle vaan Venäjän federaation ja Ukrainan rahoitusasioita hoitaville asiamiehille, ei ole merkitystä juuri niiden sitovien oikeusvaikutusten vuoksi, joita näistä päätöksistä sellaisinaan on seurannut valittajille.

52. Valittajat kiistävät lopuksi komission väitteen, jonka mukaan — verrattaessa riidanalaisten päätösten tekohetkeä tosiseikkojen tapahtuma-aikaan — nyt käsiteltävät asiat poikkeavat asiasta Geotronics (ks. jäljempänä 57 kohta) ja sitä vastoin muistuttavat EKR-oikeuskäytäntöön kuuluvia tapauksia.

Venäjän ja Ukrainan viranomaisten väitetty mahdollisuus maksaa sovitut kauppahinnat kolmelle valittajalle myös ilman yhteisön rahoitusta oli näet puhtaasti teoreettinen myös nyt käsiteltävissä asioissa, koska molemmissa tasavalloissa vallitsi tuolloin vakava talouskriisi ja erityisesti koska lykkäävä ehto, jonka täyttymisen tavarantoimitussopimuksen sopimuspuolet olivat asettaneet edellytykseksi sopimusvelvoitteiden täytäntöönpanemiselle, ei ollut täyttynyt.

Viimeksi mainituissa tapauksissa kumoamiskanteen oli komission päätöksestä nostanut ulkopuolinen yritys, jonka kansalliset viran-

omaiset olivat jättäneet menettelyn ulkopuolelle jo ennen komission puuttumista asiaan. Kantajana olleen yrityksen ja edunsaajavaltion välillä ei siis ollut sopimusta, jonka täytäntöönpano olisi tosiasiallisesti tai oikeudellisesti riippunut komission hyväksynnästä.

Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren mukaan tilanne on nyt käsiteltävissä valituksissa jopa päinvastainen: toimivaltaiset kansalliset viranomaiset tekivät ensin sopimukset valittajina olevien yhtiöiden kanssa, ja komissio kieltäytyi sen jälkeen hyväksymästä jo tehtyjä sopimuksia rahoitettaviksi.

53. Mikä on komission näkökanta asiaan? Vastaajana olevan toimielimen edustajat totesivat istunnossa, että komission tehtävät hajautetuissa teknisen avun järjestelmissä ovat hyvin samankaltaisia, riippumatta siitä, onko kyse — etenkin — EKR:sta tai PHARE-ohjelman perusteella rahoitetuista sopimuksista.

Komissio toimii molemmissa tapauksissa yhteisön nimissä ainoastaan julkisten varojen lainaajana jättäen ohjelman täytäntöönpanon edunsaajavaltion tehtäväksi. Tämä toimivallan jako ei kuitenkaan estä sitä, että kansalliset viranomaiset saavat käytännössä melko usein teknisiä neuvoja (esimerkiksi rahoituksen kohteena olevien ohjelmien valmisteluvaiheessa) tai rahoitusapua (esimerkiksi tarjouspyynnössä olevien ehtojen laatimisesta vastaavien asiantuntijoiden palkkioiden maksamiseen) komission virkamiehiltä.

54. Koska komission mukaan on näytetty toteen, että EKR:stä maksettua ja PHARE-ohjelman perusteella maksettavaa rahoitusta koskevat hajautetut järjestelmät ovat pohjimmiltaan samankaltaisia, asiassa Geotronics annettua yhteisöjen tuomioistuimen tuomiota on tulkittava tähän asiaan liittyvien erityisten olosuhteiden perusteella.

Komissio teki kyseisessä tapauksessa "karkean virheen" ylittäessään toimivaltansa kirjoittamalla omasta aloitteestaan suoraan kyseiselle yhtiölle. Lisäksi ehdosta, jonka mukaan sopimuksen kohteena olevien tuotteiden piti olla peräisin yhteisön jäsenvaltioista tai PHARE-valtioista — mitä Geotronicsin tarjous ei riidanalaisen päätöksen mukaan täyttänyt — ei ollut säädetty yhteisön lainsäädännössä, jota komission oli noudatettava yksinomaisesti, vaan Romanian viranomaisten vahvistamissa tarjouskilpailun ehdoissa.

55. Edellä mainittuja asiaan Geotronics liittyneitä erityispiirteitä ei sitä vastoin ole

tämän ratkaisuehdotuksen kohteina olevissa asioissa, vaikka komission Venäjän federaation ja Ukrainan kanssa tekemillä puitesopimuksilla otettiin käyttöön hajautettu järjestelmä, joka periaatteessa vastaa EKR-oikeuskäytännöstä ilmeneviä edellytyksiä.

56. Ensinnäkään komissio ei tässä tapauksessa tehnyt sellaisia aloitteita, jotka saattaisivat "rikkoa" oikeussuhteen, joka vallitsi valittujen tarjoajien ja sopimuksen tekemiseksi tarvittavien neuvottelujen käymisestä ja loppuun saattamisesta vastuussa olevan valtionelimen välillä. Kun asiassa Geotronics komission kirje oli osoitettu yhtiölle itselleen, nyt käsiteltävissä asioissa riidanalaiset päätökset oli osoitettu asianomaisten tasavaltojen rahoitusasioita hoitaville asiamiehille. Riidanalaisissa asioissa ei siis ollut olemassa komission päätöstä, joka olisi korvannut kansallisten viranomaisten päätöksen.

57. Komissio arvioi lisäksi, että 1.4.1993 ja 12.7.1993 tehdyt päätökset ovat erilaisia kuin Geotronicsille osoitettu päätös. Valituksissa riitautetuissa toimissa ei näet kieltäydytä hyväksymästä kyseisten kolmen yhtiön kahdessa tarjouspyyntömenettelyssä esittämiä tarjouksia ja suljeta niitä tämän vuoksi pois näistä menettelyistä. Kyseiset toimet toteutettiin aivan muuna ajankohtana kuin silloin kun tosiseikat tapahtuivat, eli tarjouskilpailun ratkaisemisen ja toimivaltaisten venäläisten ja ukrainalaisten viranomaisten kanssa käytyjen neuvottelujen ja tavarantoimitussopimusten tekemisen jälkeen.

Komission mukaan tämä ajankohtien välinen ero merkitsee sitä, että valittajina olevien yritysten oikeussuojakeinot ovat erilaiset. Kuten julkisasiamies Tesauro huomautti ratkaisuehdotuksessaan,[34] Geotronicsilla ei ollut muuta mahdollisuutta saattaa riidanalaista päätöstä laillisuusvalvonnan kohteeksi kuin tuoda asia yhteisöjen tuomioistuimeen, koska PHARE-ohjelmasta rahoitettavien sopimusten yhteydessä tarjouskilpailusta poissuljetulla tarjoajalla ei ole oikeutta turvautua välimiesmenettelyyn. Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren tilanne on erilainen. Vaikka niiden kumoamiskannetta ei tutkita yhteisöjen tuomioistuimissa, valittajilla on aina mahdollisuus vedota tavarantoimitussopimuksissa olevaan oikeuspaikkalausekkeeseen kaikkien sopimusten tulkintaa ja täytäntöönpanoa koskevien riitojen osalta[35] aloittaen määräysten mukaisen menettelyn, jotta Moskovan kauppa- ja teollisuuskamarin välitystuomioistuin (tai vastaava elin Kiovassa) toteaisi, että Exportkhlebilla (tai Ukrimpexillä) on velvollisuus kauppahinnan maksamiseen sovituilla ehdoilla.

34 — Mainittu edellä alaviitteessä 30, ratkaisuehdotuksen 21 kohta.

35 — Ks. edellä alaviite 18 ja siihen liittyvä tekstin osa.

Oikeudellinen analyysi

i) *Valituksia koskeva oikeudenkäyntiväite*

58. Oikeudenkäyntiväite, jonka komissio on esittänyt valituksista yhteisöjen tuomioistuimessa (ks. edellä 34 kohta), on mielestäni hylättävä.

EY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan mukaan sellaiset valitusperusteet on jätettävä tutkimatta, joissa vain riitautetaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tosiseikkoja koskevat arviot. [36] Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin ehdottomasti toimivaltainen harjoittamaan perustamissopimuksen 168 a artiklassa sille määrättyä valvontatehtävää, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tarkastellut ja arvioinut kyseisiä tosiseikkoja ja tehnyt niistä oikeudellisia johtopäätöksiä. [37] Vaikka valittajan on valituksessaan väitettävä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen soveltaneen virheellisesti oikeussääntöjä, joiden noudattamisen sen pitäisi varmistaa, virheellinen soveltaminen voi olla myös seurausta virheellisestä tosiseikkojen määrittelystä. [38]

Mielestäni juuri tämä on Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren esittämien, perustamissopimuksen 173 artiklan neljännen kohdan rikkomista ja yleisen perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä koskevien väitteiden ydin. Kyseisten kolmen yhtiön mukaan ne virheet, joita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki arvioidessaan yhtiöiden intressiä saada 1.4.1993 ja 12.7.1993 tehdyt päätökset kumotuiksi, eivät tarkkaan ottaen koskeneet havaittuja tosiseikkoja vaan näiden tosiseikkojen oikeudellista arviota, jota ne pitävät riittämättömänä ja epäjohdonmukaisena. Mielestäni ei voida myöskään vakavasti kiistää sitä, että valittajat ovat ilmoittaneet täsmällisesti — kuten niiden pitikin yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan [39] — ne valituksenalaisen tuomion kohdat, joita arvostellaan, samoin kuin oikeudelliset perusteet, joilla kyseisten tuomioiden kumoamista koskevaa vaatimusta erityisesti perustellaan.

36 — Ks. mm. asia C-326/91 P, De Compte v. parlamentti, tuomio 2.6.1994 (Kok. 1994, s. I-2091, 29, 38, 41, 50, 57, 72, 75, 86, 88, 90 ja 101 kohta).

37 — Ks. mm. asia C-136/92 P, komissio v. Brazzelli Lualdi ym., tuomio 1.6.1994 (Kok. 1994, s. I-1981, 79 kohta) ja asia C-19/95 P, San Marco v. komissio, määräys 17.9.1996 (Kok. 1996, s. I-4435, 39 kohta).

38 — Ks. asia C-325/94 P, An Taisce ja WWF UK v. komissio, määräys 11.7.1996 (Kok. 1996, s. I-3727, 30 kohta) ja asia C-278/95 P, Siemens v. komissio, tuomio 15.5.1997 (Kok. 1997, s. I-2507, 44 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin on esimerkiksi todennut, että jos valittaja väittää välitoimia koskevasta määräyksestä tekemässään valituksessa, että sen intressiä saada riidanalainen päätös lykätyksi ei ole tutkittu riittävästi, valituksessa ei pelkästään riitauteta välitoimista päättävän tuomioistuimen tekemiä tosiseikkoja koskevia päätelmiä, vaan lisäksi siinä pyritään osoittamaan, että valituksenalaisessa määräyksessä tosiseikkoja on arvioitu oikeudellisesti virheellisellä tavalla (ks. asia C-89/97 P(R), Moccia Irme v. komissio, määräys 30.4.1997, Kok. 1997, s. I-2327, 40 kohta).

39 — Ks. mm. asia C-244/92 P, Kupka-Floridi v. talous- ja sosiaalikomitea, määräys 26.4.1993 (Kok. 1993, s. I-2041, 9 kohta) ja asia C-153/96 P, De Rijk v. komissio, tuomio 29.5.1997 (Kok. 1997, s. I-2901, 15 kohta).

ii) *Valitusten aineelliset kysymykset*

59. Käsiteltäessä esillä oleviin asioihin liittyviä aineellisia kysymyksiä mielestäni on ensin muistutettava siitä, että yhteisöjen tuomioistuimen mukaan riidanalaisen toimenpiteen on koskettava kantajaa suoraan perustamissopimuksen 173 artiklan ollessa kyseessä.

Tällä määräyksellä perustetusta järjestelmästä seuraa, että "kaikissa konkreettisissa tilanteissa, joissa on toimittu lainvastaisesti, on mahdollista antaa tehokasta oikeussuojaa tällä tavoin vahingoitetuille intresseille". [40] Erityisesti perustamissopimuksen 173 artiklan neljännen kohdan (aikaisemmin toinen kohta) "päämääränä on yksityisten oikeussuojan varmistaminen kaikissa tapauksissa, joissa yhteisön toimi koskee heitä suoraan ja erikseen, vaikka sitä ei olekaan osoitettu heille, riippumatta siitä, missä muodossa se on toteutettu". [41] Koska lisäksi yhtäältä "tämän määräyksen sanamuoto ja merkitys puoltavat —— laajaa tulkintaa" ja toisaalta "perustamissopimuksen määräyksiä, jotka koskevat yksityisten oikeussubjektien oikeutta toimia, ei saa tulkita suppeasti", yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että 173 artiklan neljättä kohtaa ei voida tulkita rajoittavasti, koska perustamissopimuksessa ei ole asiaa koskevaa tarkempaa määräystä. [42]

60. Yhteisöjen tuomioistuimen näkemyksen mukaan on tärkeää "selvittää, onko riidanalainen yhteisön toimi välittömästi lainvoimainen eli vaikuttaako se automaattisesti yksityisiin vai onko toimen ja yksityisten välillä jokin toinen, asiaan vaikuttava ja harkintavaltaa käyttävä yksikkö, erityisesti jäsenvaltiot". [43]

Kuten tiedetään, yhteisöjen tuomioistuimen välitöntä intressiä koskevassa oikeuskäytännössä, jossa alun perin noudatettiin muodollisempaa linjaa, on vuosien varrella siirrytty yhä selvemmin lähemmäksi oikeuskirjallisuuden määritelmiä, joissa "jätetään tilaa välittömien muodollisten vaikutusten lisäksi myös välittömille aineellisille vaikutuksille, joita (riidanalaisella) päätöksellä on henkilölle. Tällä viimeksi mainitulla käsitteellä tarkoitetaan sitä, että toimenpide koskee asianomaista suoraan jo aineellisesti silloin, kun

40 — Ks. julkisasiamies VerLoren van Themaatin 14.10.1982 esittämä ratkaisuehdotus asiassa 11/82, Piraiki-Patraiki ym. v. komissio, tuomio 17.1.1985 (Kok. 1985, s. 207, ratkaisuehdotuksen 4.2 kohta).

41 — Ks. asia 69/69, Alcan ym. v. komissio, tuomio 16.6.1970 (Kok. 1970, s. 385, 4 kohta).

42 — Ks. asia 25/62, Plaumann v. komissio, tuomio 15.7.1963 (Kok. 1963, s. 197, erityisesti s. 222; Kok. Ep. I, s. 181, erityisesti s. 184).

43 — Ks. julkisasiamies Da Cruz Vilaçan 21.1.1987 esittämä ratkaisuehdotus asiassa 333/85, Mannesmann-Röhrenwerke ja Benteler v. neuvosto, tuomio 17.3.1987 (Kok. 1987, s. 1381, erityisesti s. 1397). Yhteisöjen tuomioistuin tulkitsee toisin sanoen välittömän intressin edellytystä siten, ettei sillä, jolle riidanalainen päätös on osoitettu (olipa kyseessä jäsenvaltio, toimielin tai toinen luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö) saa olla minkäänlaista harkintavaltaa kyseisen päätöksen soveltamisen osalta. Tällaisessa tapauksessa kyseisen päätöksen — joka ei edellytä siltä, jolle se on osoitettu, täytäntöönpanotoimia — on katsottava sellaisenaan saattavan vaikuttaa kantajan oikeusasemaan, jos päätös koskee kantajaa myös erikseen (ks. mm. yhdistetyt asiat 106/63 ja 107/63, Toepfer ja Getreide-Import v. komissio, tuomio 1.7.1965, Kok. 1965, s. 525, erityisesti s. 533; yhdistetyt asiat 41/70— 44/70, International Fruit ym. v. komissio, tuomio 13.5.1971, Kok. 1971, s. 411, 23— 29 kohta; asia 62/70, Bock v. komissio, tuomio 23.11.1971, Kok. 1971, s. 897, 6— 8 kohta; asia 100/74, CAM v. komissio, tuomio 18.11.1975, Kok. 1975, s. 1393, 14 kohta; asia 92/78, Simmenthal v. komissio, tuomio 6.3.1979, Kok. 1979, s. 777, 25 ja 26 kohta; asia 113/77, NTN Toyo Bearing ym. v. neuvosto, tuomio 29.3.1979, Kok. 1979, s. 1185, 11 ja 12 kohta; yhdistetyt asiat 87/77, 130/77, 22/83, 9/84 ja 10/84, Salerno ym. v. komissio, tuomio 11.7.1985, Kok. 1985, s. 2523, 31 kohta; asia 207/86, Apesco v. komissio, tuomio 26.4.1988, Kok. 1988, s. 2151, 12 kohta; asia C-198/91, Cook v. komissio, tuomio 19.5.1993, Kok. 1993, s. I-2487, 23 kohta; asia T-3/93, Air France v. komissio, tuomio 24.3.1994, Kok. 1994, s. II-121, 80 ja 81 kohta; asia C-135/92, Fiskano v. komissio, tuomio 29.6.1994, Kok. 1994, s. I-2885, 23— 30 kohta; asia T-96/92, CCD de la Société générale des grandes sources ym. v. komissio, tuomio 27.4.1995, Kok. 1995, s. II-1213, 38— 46 kohta; yhdistetyt asiat T-480/93 ja T-483/93, Antillean Rice Mills ym. v. komissio, tuomio 14.9.1995, Kok. 1995, s. II-2305, 63 kohta; asia T-266/94, Skibsvaerftsforeningen ym. v. komissio, tuomio 22.10.1996, Kok. 1996, s. II-1399, 49 kohta ja asia T-47/95, Terres rouges ym. v. komissio, tuomio 9.4.1997, Kok. 1997, s. II-481, 57— 59 kohta).

yhteisön toimielimen toimi tosin edellyttää täydentävän kansallisen täytäntöönpanotoimen antamista, mutta kun on mahdollista ennustaa varmuudella tai erittäin suurella todennäköisyydellä, että täytäntöönpanotoimi vaikuttaa kantajaan ja kuinka se vaikuttaa häneen —— oikeuskäytännössä on siis sen vaatimuksen suhteen, koskeeko toimenpide henkilöä suoraan, asteittain jaettu toimivaltaa järkevästi uudelleen; kyseisen toimivallan jaon mukaan yhteisöjen tuomioistuimella on välitön toimivalta, jos asianomaisille aiheutuvat oikeusvaikutukset voidaan päätellä toimen perusteella varmuudella tai erittäin suurella todennäköisyydellä, kun taas muussa tapauksessa kansallinen tuomioistuin on ensisijaisesti toimivaltainen." [44]

joista saattaisi aiheutua vahinkoa kantajina oleville yhtiöille.

Sen jälkeen, kun yhteisöjen tuomioistuin oli tuomiossaan määrännyt komission esittämän oikeudenkäyntiväitteen tutkittavaksi pääasian yhteydessä, [46] se huomautti, ettei se, että Ranskalla oli *vapaus päättää, ottaako se käyttöön* hyväksytyn yleisen tuontikiintiöjärjestelmän *vai ei,* "ole riittävä peruste sen poissulkemiseksi, että kyseinen päätös koskee kantajia suoraan, koska muiden seikkojen perusteella voidaan päätellä, että niillä on välitön intressi nostaa kanne". [47]

61. Asia Piraiki-Patraiki ym. vastaan komissio [45] on erityisen tärkeä tämän ratkaisuehdotuksen kannalta. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kyseisessä asiassa, että riidanalainen päätös — eli päätös, jolla komissio oli oikeuttanut Ranskan ottamaan käyttöön yleisen kiintiöjärjestelmän Kreikasta peräisin olevien puuvillakankaiden tuonnissa — koski kantajina olleita yrityksiä (eli Piraiki-Patraiki-yhtiötä ja muita tärkeimpiä kreikkalaisia yrityksiä, jotka tuottivat puuvillaa ja veivät kyseisiä tuotteita Ranskaan) suoraan perustamissopimuksen 173 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitetulla tavalla, vaikka kyseisessä tapauksessa oli pelkästään *mahdollista* (eikä varmaa), että jäsenvaltio, jolle päätös oli osoitettu, ryhtyisi toimenpiteisiin,

Yhteisöjen tuomioistuimen mainitsemat "muut seikat" olivat seuraavat: i) jo ennen kuin komissio oli päätöksellään hyväksynyt järjestelmän, Ranska oli ottanut käyttöön erittäin rajoittavan tuontilisenssijärjestelmän

44 — Ks. edellä alaviitteessä 40 mainittu julkisasiamies VerLoren van Themaatin esittämä ratkaisuehdotus, 4.6 kohta.

45 — Mainittu edellä alaviitteessä 40.

46 — Komissio katsoi, että kanne oli jätettävä tutkimatta, ja totesi — erityisesti välittömän intressin puuttumisen osalta — että intressi on olemassa "niissä tapauksissa, joissa yhteisön päätös koskee yksityistä ilman, että hänen ja kyseisen päätöksen välissä olisi mitään kansallista toimenpidettä. Nyt käsiteltävässä asiassa riidanalainen päätös sen sijaan edellyttää kansallisia täytäntöönpanotoimenpiteitä, joilla on välittömiä vaikutuksia yksityisiin. Komissio puolestaan on vain oikeuttanut jäsenvaltiot ryhtymään toimenpiteisiin tietyn alan määrättyjen tuotteiden tuonnin rajoittamiseksi; päätöksessä itsessään ei vahvisteta sitä järjestelmää, jonka Ranska voi ottaa käyttöön, vaan se voi vapaasti päättää, haluaako se toimia vai ei vai soveltaako se korkeampia tai lyhyemmän ajan voimassa olevia tuontikiintiöitä —— Se, että riidanalainen päätös annettiin tiedoksi [Ranskan hallitukselle ja] Kreikan hallitukselle eikä kreikkalaisille puuvillayrityksille, on lopullinen osoitus siitä, että asiassa on kyse yksinomaan yhteisön ja tiettyjen jäsenvaltioiden välisistä suhteista ja niiden intresseistä" (edellä alaviitteessä 40 mainittu asia Piraiki-Patraiki ym. v. komissio, tuomiossa olevan osan "Tosiseikat" 3.1 kohta).

47 — Edellä alaviitteessä 40 mainittu asia Piraiki-Patraiki ym. v. komissio, tuomion 7 kohta.

Kreikasta peräisin olevien puuvillakankaiden tuonnissa; ii) suojatoimenpiteitä koskeva vaatimus oli Ranskan viranomaisten itsensä tekemä, ja iii) kyseisellä vaatimuksella pyrittiin siihen, että komissio sallisi ankaramman tuontikiintiöjärjestelmän kuin mikä riidanalaisessa päätöksessä lopulta hyväksyttiin. [48]

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tällaisten seikkojen perusteella Ranskan voitiin siis perustellusti odottaa ottavan käyttöön järjestelmän, joka sallittiin kreikkalaisten puuvillanviejien kanteen kohteena olevalla päätöksellä. Siten yhteisöjen tuomioistuin päätteli, että "tässä tilanteessa se mahdollisuus, että Ranskan tasavalta päättäisi olla käyttämättä hyväkseen tilaisuutta, jonka komission päätös sille tarjoaa, on vain teoreettinen, koska Ranskan viranomaisten tahdosta soveltaa päätöstä ei ole epäilystä. On siis todettava, että riidanalainen päätös koski kantajia suoraan." [49]

62. Tämä yhteisöjen tuomioistuimen näkökanta, joka perustuu niihin välittömiin *aineellisiin* vaikutuksiin, joita riidanalaisella päätöksellä on kantajaan, on erittäin realistinen. [50] EKR-oikeuskäytännössä omaksuttu suuntaus on sen sijaan erilainen ja muodollisempi. Muistutettakoon sen pohjana olevasta käsityksestä, jonka mukaan komission, edunsaajavaltion ja tarjouskilpailuun osallistuvien yritysten välillä on kolmikantasuhde. [51]

Kuten tunnettua, yhteisöjen tuomioistuin on todennut useaan otteeseen, että ne päätökset, joita komissio tekee peräkkäisillä Lomén sopimuksilla käyttöön otetun teknis-taloudellisen yhteistyön puitteissa tarjouspyyntömenettelyn tai EKR:stä rahoitettavan, AKT-valtion tekemän sopimuksen täytäntöönpanon aikana, eivät koske tarjouksen tehneitä yrityksiä suoraan. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan kyseisillä päätöksillä pyritään yksinomaan varmistamaan, että rahoitukselle asetetut ehdot täyttyvät ja että säädettyjä menettelyjä noudatetaan ja että ne liittyvät yksinomaan komission ja kyseisen valtion välisiin suhteisiin. [52]

63. Kuten julkisasiamies Tesauro toimi asiassa Geotronics annetun tuomion yhteydessä, [53] pidättäydyn ottamasta kantaa siihen, ovatko yhteisöjen tuomioistuimen EKR-oikeuskäytännössä omaksumat, perustamissopimuksen 173 artiklan neljännen kohdan

48 — Em. asia Piraiki-Patraiki ym. v. komissio, tuomion 8 kohta.

49 — Em. asia Piraiki-Patraiki ym. v. komissio, tuomion 9 ja 10 kohta.

50 — Ks. Brown, W., "Remedies of unsuccessful tenderers for E. D. F.-financed contracts", *Eur. L. Rev.*, 1985, s. 421, erityisesti s. 424.

51 — Ks. edellä alaviite 31 ja siihen liittyvä tekstin osa.

52 — Ks. edellä alaviitteessä 31 mainitut asia STS v. komissio, tuomion 18 ja 19 kohta; asia CMC ym. v. komissio, tuomion 28 ja 29 kohta; asia Murri Frères v. komissio, tuomion 33 ja 34 kohta ja asia Italsolar v. komissio, tuomion 22—26 kohta.

53 — Edellä alaviitteessä 30 mainittu julkisasiamiehen ratkaisuehdotus, 14 ja 20 kohta.

perusteella nostettujen kanteiden tutkittavaksi ottamista koskevat näkemykset asianmukaisia. [54]

Tällainen kannanotto ei näet ole tarpeen: asiat, jotka ovat yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävinä tällä hetkellä, liittyvät aivan toiseen asiayhteyteen kuin EKR-oikeuskäytäntöön kuuluvat asiat. Kuten valittajina olevat yhtiöt ovat väittäneet, nyt käsiteltävät asiat ovat pääosin samankaltaisia kuin asia Geotronics.

64. Huomautettakoon, että EKR:n rahoitusta koskevissa menettelyissä komission edustajan toimi, joka riitautettiin suoralla kanteella yhteisöjen tuomioistuimessa, oli tapauksesta riippuen edunsaajavaltion kansallisen maksumääräyksen antajan valmisteleman sopimuksen sopimuskumppania koskevan ehdotuksen hyväksyminen [55] tai maksumääräyksen antajan tekemän sopimuksen varustaminen hyväksymismerkinnällä. [56]

Kantajina olleiden yritysten jättäminen sen tarjouspyyntömenettelyn ulkopuolelle, jossa tehtiin sopimus kilpailijayritysten kanssa, liittyi siis ainakin muodollisesti suoraan AKT-valtion kansallisten viranomaisten päätökseen. Komission hyväksymispäätös tai hyväksymismerkintä ei siis vaikuttanut rahoituksen edunsaajavaltion itsenäisesti tekemään arviointiin, ei heikentänyt valitun tarjoajan kanssa tehdyn sopimuksen pätevyyttä eikä edes vaikuttanut sen täytäntöönpanoon.

65. EKR-oikeuskäytännössä kehitettyjä periaatteita ei kuitenkaan voida soveltaa asian Geotronics kaltaisissa tapauksissa, kuten yhteisöjen tuomioistuin on täsmentänyt tässä asiassa annetun tuomion 13 kohdassa. [57]

Toisin kuin EKR-oikeuskäytäntöön kuuluvissa asioissa, asian Geotronics kantaja oli menettänyt kaikki tosiasialliset mahdollisuutensa voittaa tarjouskilpailu pelkästään sen

54 — On kuitenkin sivumennen todettava, että arvostelu, jota oikeuskirjallisuudessa on esitetty EKR-oikeuskäytäntöä kohtaan, on varsin vakuuttavaa. Erityisesti on huomautettu, että "se, että komission tai pääasiallisen maksumääräyksen antajan asiamies hyväksyy kansallisen maksumääräyksen antajan tekemän tietyn tarjoajan valinnan, koskee suoraan tarjoajaa, jota ei ole valittu, koska AKT-valtiolle jätetty harkintavalta mukautua tai olla mukautumatta hyväksyntään tai hyväksymättä jättämiseen on useimmissa tapauksissa puhtaasti teoreettinen. Taloudellista ja teknistä yhteistyötä koskevien säännösten tarkoituksena on yhteisön rahoituksen antaminen hankkeisiin, jotka AKT-valtion olisi muuten rahoitettava itse tai epäedullisempien rahoituslähteiden avulla — — Toisesta Lomén sopimuksesta on pääteltävä loogisesti, että AKT-valtio, joka poikkeaa komission edustajan päätöksestä, joutuu luopumaan yhteisön rahoituksesta, vaikka kyseinen sopimus ei sisälläkään tätä koskevia nimenomaisia määräyksiä. Voidaan siis pitää hyvin epätodennäköisenä, että AKT-valtio päättää tehdä sopimuksen sellaisen tarjoajan kanssa, jota komissio ei ole hyväksynyt" (ks. edellä alaviitteessä 50 mainittu Brown, s. 425).

55 — Ks. edellä alaviitteessä 31 mainitut asiat CMC ym. v. komissio (julkisasiamies VerLoren van Themaatin ratkaisuehdotuksen 3 kohta) ja Italsolar v. komissio, tuomion 7 kohta.

56 — Ks. edellä alaviitteessä 31 mainittu asia STS v. komissio (julkisasiamies VerLoren van Themaatin ratkaisuehdotuksen 3.3 ja 4.1 kohta).

57 — Ks. edellä alaviite 31 ja siihen liittyvä tekstin osa.

vuoksi, että komissio oli tehnyt riidanalaisen päätöksen. [58]

66. Mielestäni samankaltaista päättelyä on sovellettava tällä hetkellä yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävinä oleviin asioihin liittyvien valitusten taustalla olevaan, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemään kanteiden tutkittavaksi ottamista koskevaan arvioon: edellä kuvatuissa tilanteissa Venäjän ja Ukrainan toimivaltaisilla viranomaisilla riidanalaisten päätösten soveltamisessa ollutta mahdollista harkintavaltaa on tutkittava sen perusteella, olisiko kyseisillä viranomaisilla ollut mahdollisuus täytäntöönpanna sopimukset muuttamatta komission riitauttamia hintaehtoja, tietenkin sillä edellytyksellä, että yhteisön rahoituksesta, joka ei tässä tapauksessa olisi ollut saatavissa, olisi luovuttu.

Ainoastaan siinä tapauksessa, että tällainen mahdollisuus on olemassa, voidaan siis perustellusti sulkea pois se, että 1.4.1993 ja 12.7.1993 tehdyt päätökset koskisivat nyt käsiteltävien asioiden valittajia suoraan.

Tämän vuoksi on selvitettävä, onko komission toimenpiteillä asetettu kyseenalaisiksi Venäjän federaation ja Ukrainan toimivaltaisten viranomaisten — omaa toimivaltaansa, josta on säädetty asetuksessa N:o 1897/92 ja puitesopimuksissa, käyttäessään — tekemät arviot sillä seurauksella, että näistä toimenpiteistä *sellaisenaan* aiheutuisi tavarantoimitussopimusten edellä mainittujen ehtojen mukaisen täytäntöönpanon tosiasiallinen tai oikeudellinen mahdottomuus.

67. Valituksenalaisissa tuomioissa todetaan tältä osin ainoastaan — kuten edellä 23 ja 24 kohdassa huomautettiin — etteivät päätökset, joilla komissio kieltäytyi rahoittamasta niitä tavarantoimitussopimuksia, jotka Dreyfus, Continentale ja Glencore olivat tehneet Exportkhlebin ja Ukrimpexin kanssa, vaikuttaneet kyseisten sopimusten pätevyyteen.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin näyttää tämän vuoksi katsoneen, että hankintaelimillä oli edelleen jopa *velvollisuus* täytäntöönpanna kyseiset sopimukset tavarantoimittajien kanssa sovituilla myyntihin-

58 — Mielestäni tekstissä esitetty yhteisöjen tuomioistuimen toteamus on ymmärrettävä tällä tavoin, vaikka se ei ole niin seikkaperäinen kuin julkisasiamiehen toteamus edellä mainitun ratkaisuehdotuksensa 19 kohdassa (ks. edellä alaviite 30).
Sitä vastoin ei vaikuta siltä, että yhteisöjen tuomioistuin olisi pyrkinyt viittaamaan eroavaisuuksiin — joita en pysty havaitsemaan — komissiolla ja edunsaajavaltiolla niissä tarjouspyyntömenettelyissä olevien tehtävien ja toimivallan välillä, jotka rahoitetaan EKR:stä ja PHARE-ohjelman perusteella. Tältä osin ei ole varmastikaan sattuma, että yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Geotronics antama tuomio on täysin samansuuntainen kuin ne arviot, jotka yhteisöjen tuomioistuimen presidentin tehtäviä hoitanut toisen jaoston puheenjohtaja Pescatore esitti jo vuonna 1983 — kantajina olleiden yhtiöiden esittämän kiireellisiä toimenpiteitä koskevan vaatimuksen johdosta — asiassa CMS ym. v. komissio, joka koski EKR:stä rahoitettaviin julkisiin rakennusurakoihin liittyvää tarjouskilpailua. Pescatore nojautui huomioihin, jotka koskivat komission tehtäviä toisella Lomén sopimuksella käyttöön otetussa, yhteistoiminnassa toteutettavassa päätöksentekomenettelyssä, ja totesi, ettei "voida poissulkea sitä mahdollisuutta, että tarkemman selvityksen perusteella löydetään sellainen komission toimi, joka on *erotettavissa asiayhteydestään* ja josta voidaan nostaa kumoamiskanne" (ks. asia 118/83 R, CMC ym. v. komissio, määräys 5.8.1983, Kok. 1983, s. 2583, 47 kohta; kursivointi tässä). Toisaalta sen lisäksi, että komissio huomautti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa asiassa Geotronics, että "PHARE-ohjelmassa vahvistettua sopimuksentekomenettelyä voidaan verrata [EKR:n] säännösten mukaisesti rahoitettuihin sopimuksiin sovellettavaan menettelyyn", ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion sen osan perusteluissa, joka koskee kumoamiskanteen tutkimatta jättämistä, viitattiin "analogisesti" EKR:stä rahoitettavia julkisia hankintoja koskeviin yhteisöjen tuomioistuimen tuomioihin (ks. edellä alaviitteessä 28 mainittu asia Geotronics v. komissio, tuomion 23 ja 32 kohta). Ks. myös edellä 53 ja 54 kohta.

noilla: komission päätös (joka koski sopimusten yhteensopivuutta rahoitusta koskevien, asetukseen perustuvien ehtojen kanssa) ei ollut korvannut kansallisten viranomaisten päätöstä (joka koski kunkin sopimuksen mukauttamista taloudelliseen ja kaupalliseen kokonaistilanteeseen).

68. Minusta vaikuttaa kuitenkin siltä, että vaikka haluttaisiin noudattaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyä, joka on puhtaasti teknis-oikeudellinen, ei ole lainkaan varmaa, että komission kaksi kieltävää päätöstä eivät ole vaikuttaneet tavarantoimitussopimuksista kullekin sopimuspuolelle johtuviin oikeuksiin ja velvoitteisiin.

On totta, että tämä kysymys kuuluu kyseisiin sopimuksiin sisältyvän oikeuspaikkalausekkeen vuoksi [59] kaikella todennäköisyydellä Moskovan ja Kiovan kauppa- ja teollisuuskamarien välitystuomioistuinten toimivaltaan. Tältä osin on kuitenkin riittävää huomauttaa, että sen perusteella, mitä eri sopimuspuolet olivat sopineet, yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävinä olevissa valituksissa tarkoitettujen tavarantoimitussopimusten voimaantulo edellytti sopimusten mukaan sen lykkäävän ehdon täyttymistä, että komissio toteaisi kyseiset sopimukset ja VEB:n ja SEIB:n (Exportkhlebin ja Ukrimpexin määräyksestä) avaamat remburssit sääntöjenmukaisiksi. Erityisesti on todettava, että maksua ei voitu suorittaa, jollei tavarantoimitussopimuksessa mainittu pankki saanut komissiolta (tai pikemminkin hallinnoivalta pankilta) asianmukaista takaisinmaksusitoumusta. [60]

Lisäksi valittajina olevat yhtiöt ovat mielestäni selittäneet vakuuttavasti, että ne olivat — esitettyään hankintaelimille tavanomaiset maksukehotukset (ks. edellä 35 kohta) — luopuneet vaatimasta sopimusten täytäntöönpanoa toimivaltaisissa välitystuomioistuimissa juuri siksi, että ne tiesivät kyseisten vaatimusten olevan ilmeisen perusteettomia lykkäävän ehdon selkeyden vuoksi.

69. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei pitänyt näitä näkökohtia lainkaan merkityksellisinä sen edellä mainitun valituksenalaisissa tuomioissa vahvistetun perusteen nojalla, että Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren nostamien kanteiden tutkittavaksi ottaminen ei voinut riippua tavarantoimitussopimusten sopimuspuolten tahdosta. Nämä eivät voineet näyttää toteen minkäänlaista

59 — Ks. edellä alaviite 18 ja siihen liittyvä tekstin osa.

60 — Ks. edellä alaviitteet 14 ja 17 ja niihin liittyvä tekstin osa.

yhteyttä tekemänsä oikeustoimen ja sen komission tulevan päätöksen välillä, joka koski sopimuksen yhdenmukaisuutta yhteisön rahoitukselle vahvistettujen ehtojen kanssa.

Jätän tutkimatta kyseisen arviointiperusteen asianmukaisuuden. On kuitenkin melko epätodennäköistä, että sitä voitaisiin soveltaa nyt käsiteltäviin tapauksiin. Ei näet voida unohtaa sitä, että Venäjän federaation ja Ukrainan valittajina olevien yhtiöiden kanssa myöhemmässä vaiheessa tekemien tavarantoimitussopimusten ja kyseisten tasavaltojen aikaisemmin komission kanssa tekemien lainasopimusten välillä oli — *riippumatta niissä olevasta nimenomaisesta lykkäävästä ehdosta* — kiistaton ja objektiivinen sosioekonominen yhteys, jonka jokainen edellä mainitun kolmikantasuhteen jäsen tiesi.

Ei näet mielestäni voida kiistää sitä, että kunkin tavarantoimitussopimuksen molemmat sopimuspuolet — ja erityisesti myyjät, jotka olivat kokeneita taloudellisia toimijoita ja hyvin perillä ostajina olleiden, vakavia talouskriisejä kärsineiden tasavaltojen maksuvalmiudessa olevista pakottavista ongelmista, kuten päätöksen 91/658/ETY perustelukappaleista selvästi ilmenee (ks. edellä alaviite 7) — olivat halukkaita sitoutumaan sopimuskumppaneihinsa nähden vain sillä edellytyksellä, että yhteisö myöntäisi kyseisille tasavalloille lainat lähes samanaikaisesti. [61]

Kuten valittajat ovat huomauttaneet, tämä on lisäksi juuri se puitesopimuksilla käyttöön otetun maksujärjestelmän toiminnan tosiasiallinen ehto, jonka mukaan on täysin yksiselitteistä, että tavarantoimitussopimusten täytäntöönpano *edellytti taloudellisesti* yhteisön lainojen myöntämistä kyseisille kahdelle tasavallalle, jotta toimitetun tavaran maksuvelvollisuus olisi voitu täyttää.

Huomautan edellä esitetyn perusteella (ks. 8—14 kohta) yhteisön Venäjän federaatiolle ja Ukrainalle myöntämien kahden kiireellisen lainan osalta, että kyseisten tasavaltojen rahoitusasioita hoitavien asiamiesten avaamat remburssit eivät välttämättä olisi riittäneet

61 — Komission edustajat kiistivät istunnossa, että lainan myöntäminen Venäjän federaatiolle ja tavarantoimitussopimusten tekeminen olisivat tapahtuneet samanaikaisesti, ja korostivat, että kun Exportkhleb ja valittajat tekivät kauppasopimukset 27. ja 28.11.1992, puitesopimus Venäjän federaation kanssa ja siinä mainittu lainasopimus tehtiin vasta 9.12.1992, ja niiden vaikutukset alkoivat vasta tammikuussa 1993. En suoraan sanoen ymmärrä, miten on mahdollista kiistää, että lainan myöntämistä koskevien neuvottelujen piti olla tavarantoimitussopimuksia tehtäessä jo erittäin pitkällä ja että tämä oli oikein hyvin — lainanottajana ja viljan hankkijana olleen Venäjän federaation lisäksi — myös myyjäyhtiöiden tiedossa.
Minua ei vakuuta myöskään komission väite, jonka mukaan se yhteys, jonka olemassaoloa kyseiset yhtiöt ovat pyrkineet osoittamaan kyseisille tasavalloille myönnetyn lainan ja tavarantoimitussopimusten tekemisen välillä, olisi mielivaltainen sen vuoksi, että valittajilla olisi aikaisemmin ilman yhteisön rahoitusta ja muuta apua ollut sopimussuhde Neuvostoliiton kanssa ennen sen hajoamista. Koska komissio ei ole täsmentänyt etenkään sitä ajallista asiayhteyttä, johon aikaisemmat tavarantoimitussopimukset kuuluisivat, ei voida katsoa, että ostajalla olisi ollut vastaavanlaisia maksuvalmiusongelmia, jotka olisivat saattaneet tehdä sen tekemän sopimuksen täytäntöönpanon mahdottomaksi tai äärimmäisen epävarmaksi.

takaamaan valituille tarjoajille sitä, että toimitettu tavara maksettaisiin, eivätkä VEB:n tai SEIB:n kirjeenvaihtajapankille — joka oli valitun tarjoajan vaatimuksesta vahvistavana pankkina [62] — sitä, että ennakkoina maksetut summat maksettaisiin takaisin. Rembursin antama varmuus siitä, että ostaja täyttää sopimusvelvoitteensa, vastaa näet lähtökohtaisesti arvoltaan avaavan pankin luottokelpoisuutta. Lisäksi VEB:n ja SEIB:n luottokelpoisuus oli tosiseikkojen tapahtuma-aikana vähintäänkin heikko. [63]

Varmuus siitä, että tavarantoimittajat saisivat suorituksestaan maksun ajallaan täysimääräisenä, perustui — sillä edellytyksellä, että kauppasopimukset todettaisiin sovellettavan yhteisön säännöstön mukaisiksi — velvoitteisiin, joihin yhteisö oli sitoutunut (lainanantajana) VEB:tä ja SEIB:tä kohtaan. Komission varmistama kate kyseisten pankkien avaamille peruuttamattomille rembursseille oli nimittäin selvä takuu: sen voidaan todeta vastaavan sitä, että kansainvälisessä kaupassa toinen, maineeltaan parempi pankki vahvistaa rembursin.

Nyt käsiteltävissä asioissa ei siis ole merkitystä sopimuspuolten vaatimalla lykkäävällä ehdolla vaan tavarantoimitussopimusten *objektiivisella taloudellisella riippuvuudella* niissä edellytetyistä lainasopimuksista. Lykkäävän ehdon sisällyttäminen sopimuksiin oli vain ilmausta kyseisestä riippuvuudesta. [64]

70. Tämän perusteella katson — erityisesti komission esittämien toimivaltaongelmien valossa (ks. edellä 35 ja 68 kohta) — että tässä tilanteessa ei ole tarpeen eikä sallittuakaan tarkastella syvemmin kysymystä siitä, voidaanko Venäjän ja Ukrainan hankintayk-

62 — Ks. edellä alaviite 16 ja siihen liittyvä tekstin osa.

63 — Sen perusteella, mitä valittajat ilmoittivat istunnossa, erityisesti VEB oli vain hädin tuskin kyennyt täyttämään velvollisuutensa maksaa takaisin lainat, jotka Yhdysvallat oli myöntänyt maatalousosaston tukiohjelmien yhteydessä, ja lainojen takaisinmaksua oli tämän vuoksi lykätty.

64 — Tämän käsityksen esittivät istunnossa valittajina olevat yhtiöt, jotka vetosivat *sopimuksen perusteen* käsitteeseen: Exportkhlebin ja Ukrimpexin Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren kanssa tekemien tavarantoimitussopimusten konkreettinen peruste oli tiettyjen viljatonnien omistusoikeuden siirtäminen siten, että vastineeksi saataisiin kauppahinta, joka maksettaisiin *yhteisön ostajien käyttöön asettamien varojen turvin* avaamalla peruuttamattomat rembursit komission kaksinkertaisen valvonnan alaisuudessa. Vaihtoehtoisen näkemyksen mukaan edellä mainittu yhteisön rahoituksen ja tavarantoimitussopimusten välinen yhteys voisi (etenkin nimenomaisen ehdon puuttuessa) perustua Italian oikeuden *presupposizione*-opin tai muiden jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä mahdollisesti noudatettavien vastaavien periaatteiden soveltamiseen eli — soveltuvin osin — Saksan oikeuden *Geschäftsgrundlage*-oppiin tai common law -oikeuden *frustration*-oppiin (ks. Treitel, G. H., *Frustration and Force Majeure*, London, 1994, s. 579 ja 580; Philippe, D.-M., *Pacta sunt servanda. Rebus sic stantibus*, Centre de droit des obligations de la faculté de droit de l'université catholique de Louvain, doc. nro 86/5, Louvain-la-Neuve, 1986, ja Bessone, M., D'Angelo, A., "Presupposizione", *Enciclopedia del diritto*, vol. XXXV, Milano, 1986, s. 326). Joka tapauksessa — puhuttiinpa mieluummin tavarantoimitussopimusten perusteen myöhemmästä puuttumisesta tai edellytetyn tapahtuman (yhteisön rahoituksen saatavuuden) myöhemmästä puuttumisesta — näistä molemmista näkemyksistä on tehtävä samanlainen päätelmä: päätökset, joilla komissio epäsi kyseisille kahdelle tasavallalle myönnetyt lainat lopullisesti, merkitsivät oikeudellisesti tavarantoimitussopimusten purkautumista ja näin ollen Exportkhlebin ja Ukrimpexin vapautumista velvoitteistaan maksaa valittajille sovittu kauppahinta (tai tätä *korkeampi* hinta).

siköiden oikeusasemaa pitää valittajien kanssa tehtyjen sopimusten täytäntöönpanon osalta todellisena velvoitteena.

Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmien mukaan, jotta kanne voitiin jättää tutkimatta — Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren välittömän intressin puuttumisen vuoksi — oli riittävää, kun todettiin, että Exportkhlebillä ja Ukrimpexillä oli ainakin muodollisesti *mahdollisuus* luopua yhteisön rahoituksesta ja panna tavarantoimitussopimukset täytäntöön komission hylkäämien hintaehtojen mukaisesti.

Tällaista näkemystä — jonka yhteisöjen tuomioistuin jo hylkäsi asiassa Geotronics [65] — ei kuitenkaan voida hyväksyä. Se on nimittäin mielestäni pelkkää oikeudellisen formalismin pikkutarkkaa harjoittamista seuraavassa esittämistäni syistä.

Vaikka Venäjän federaatiolla ja Ukrainalla — eli niillä, joille riidanalaiset päätökset oli osoitettu (rahoitusasioita hoitavien edustajiensa välityksellä) — olisi ollut välittömästi käytettävissään tarvittavat rahoitusvarat (tai edes yhteisön rahoituslähteitä epäedullisempia vaihtoehtoisia rahoituslähteitä) kyseisten kolmen yhtiön kanssa tehtyjen ostositoumusten kattamiseen, on mahdotonta ajatella, että kyseisillä tasavalloilla olisi ollut intressi täytäntöönpanna Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren kanssa tehdyt sopimukset, jos ne olisivat tämän vuoksi joutuneet luopumaan yhteisön myöntämästä samansuuruisesta lainasta. Tämä pitää paikkansa erityisesti sen vuoksi, että sopimusten kohteena oleva vilja on homogeeninen ja eriytymätön hyödyke. Hankinnan tehneet tasavallat olisivat voineet helposti saada sitä — vaikka toimitukset olisivat todennäköisesti tapahtuneet myöhemmin — kilpailevilta suurilta kauppayhtiöiltä komission hyväksymin sopimusehdoin.

Siirtyäkseni spekulatiivisesta pohdiskelusta tosiseikkoihin valituksenalaisissa tuomioissa kuvatut seikat osoittavat joka tapauksessa, ettei Venäjän federaatiolla ja Ukrainalla ollut näitä rahavaroja välittömästi käytössään. [66] Komissio ei sitä paitsi ole täysin kiistänyt tätä seikkaa.

65 — Ks. edellä alaviite 33 ja siihen liittyvä tekstin osa.

66 — Muistutettakoon, että sen jälkeen, kun komission PO VI:n pääjohtaja oli kehottanut Exportkhlebiä vähentämään valittujen tarjoajien toimittamien tuotteiden "todennäköisesti toimittamatta jäviä määriä", jotta helmikuussa 1993 sovittujen hintojen muutokset eivät merkitsisi viljantoimituksiin käytettävissä olleen rahoituksen kokonaisarvon (joka oli jo vahvistettu 27.1.1993 päivätyllä hyväksymisilmoituksella) ylitystä, Glencore ja Continentale olivat todellisuudessa osaltaan vähentäneet määriä, jotka niiden piti toimittaa, komission ohjeiden mukaisesti (ks. edellä 19 kohta). Tämän seikan perusteella vaikuttaa siltä, että Venäjän federaatiolla ei ollut käytettävissään varoja, joilla se olisi voinut maksaa määrät, jotka olisivat ylittäneet kyseisten kahden yhtiön kanssa sovitut määrät.
Asian Glencore II osalta olen lisäksi jo todennut, että Ukrainan varapääministeri oli pyytänyt suoraan komissiota hyväksymään pikaisesti Ukrimpexin ja Glencoren tekemän tavarantoimitussopimuksen heti sen jälkeen, kun SEIB oli ilmoittanut siitä (ks. edellä 21 kohta). Ukrainan varapresidentti oli myöhemmässä, 2.7.1993 päivätyssä kirjeessään esittänyt maataloussasioista vastaavalle komission jäsenelle kiireellisen pyynnön muuttaa 13.7.1992 päivättyä puitesopimusta, jotta maissin ja vehnän hankintaa varten jo myönnetyn rahoituksen käyttämätön osa olisi voitu käyttää ohran ostoon.

On siis tehtävä seuraava päätelmä: Venäjän ja Ukrainan viranomaisten väitettyä mahdollisuutta (tilanne ei muuttuisi, vaikka puhuttaisiin mieluummin velvollisuudesta) täytäntöönpanna sopimukset sovittujen ehtojen mukaisesti yhteisön rahoituksesta luopumalla on pidettävä puhtaasti teoreettisena, aivan kuten asiassa Geotronics Romanian viranomaisten mahdollisuutta tehdä sopimus kantajana olleen yrityksen kanssa komission tekemästä hylkäävästä päätöksestä huolimatta.

Edellä esitettyjen seikkojen perusteella kyseisten kahden tasavallan viranomaisten tahdosta mukautua riidanalaisiin päätöksiin pidättäytymällä maksamasta niitä myyntihintoja, joita komissio oli pitänyt rahoitusta koskevien ehtojen vastaisina, ei ollut — lainatakseni sanamuotoa, jota yhteisöjen tuomioistuin käytti edellä mainitussa asiassa Piraiki-Patraiki ym. vastaan komissio antamassaan tuomiossa (ks. 61 kohta) — "mitään epäilystä", tai ainakin se oli erittäin todennäköinen.

71. Komissio teki päätökset olla hyväksymättä Exportkhlebin ja kolmen valittajina olevan yrityksen sekä Ukrimpexin ja Glencoren sopimia tavarantoimitussopimusten muutoksia toimivaltaansa käyttäessään (sellaisena kuin kyseisestä toimivallasta on säädetty päätökseen 91/658/ETY perustuvan asetuksen N:o 1897/92 4 ja 5 artiklassa), ja näillä päätöksillä vietiin Dreyfusilta, Continentalelta ja Glencorelta (perusteettomasti tai perustellusti, millä ei ole tässä tapauksessa merkitystä) tosiasialliset mahdollisuudet täytäntöönpanna tavarantoimitussopimukset, joista niiden kanssa oli sovittu.

Komission päätöksillä on siis *tosiasiallisesti* korvattu toimivaltaisten kansallisten viranomaisten päätökset, ja niillä on sitovia oikeusvaikutuksia kyseisten kolmen yhtiön asemaan, joilla on siis välitön intressi kanteen nostamiseen päätösten kumoamiseksi.

72. Tämä päätelmä on mielestäni yhdenmukainen useaan kertaan mainitun (ks. edellä 46 kohta) asiassa Geotronics annetun tuomion kanssa. Se, että komissio on nyt käsiteltävissä asioissa tehnyt Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren riitauttamat päätökset *sen jälkeen*, kun toimivaltaiset kansalliset viranomaiset olivat ratkaisseet tarjouskilpailun, neuvotelleet tavarantoimituksista ja tehneet niitä koskevat sopimukset (eikä tätä ennen, kuten asiassa Geotronics), ei missään tapauksessa merkitse — — kuten komissio väittää (ks. edellä 57 kohta), että kyseisten kolmen yhtiön olisi oikeudellisesti mahdotonta vedota yhteisön oikeusjärjestyksessä määrättyihin oikeussuojakeinoihin.

On totta, että Dreyfus, Continentale ja Glencore voivat vapaasti vedota tavarantoimitussopimuksissa määrättyyn oikeuspaikkalausekkeeseen saadakseen mahdollisesti välitystuomion, jossa todetaan Exportkhlebin (tai Ukrimpexin) laiminlyöneen sopimusvelvoitteitaan. Moskovan kauppa- ja teollisuuskamarin välitystuomioistuimella (tai Kiovan vastaavalla tuomioistuimella) ei kuitenkaan ole toimivaltaa todeta, ovatko 1.4.1993 ja 12.7.1993 tehdyt päätökset niiden (päätökseen 91/658/ETY ja asetukseen N:o 1897/92 sisältyvien) säännösten mukaisia, joilla säännellään komission toimivaltaa todeta kauppasopimusten ja kyseisten toimitusten maksamiseksi avattujen remburssien säännönmukaisuus. Kuten asiassa Geotronics, valittajat eivät voineet saattaa riidanalaisia päätöksiä muun tuomioistuimen kuin yhteisöjen tuomioistuinten laillisuusvalvontaan.

73. Lopuksi on todettava, että komission asiassa Geotronics esittämä oikeudenkäyntiväite, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyi, poikkesi kohteensa osalta yhteisöjen tuomioistuimessa nyt käsiteltävistä neljästä asiasta.

Asiassa Geotronics oli kyseessä komission Geotronicsille osoittaman *kirjeen luonne sinänsä* eli se, voitiinko tämän toimen katsoa olevan sellainen, että se voi olla kumoamiskanteen kohteena siltä osin kuin sillä pyrittiin tuottamaan sitovia oikeusvaikutuksia, jotka saattoivat vaikuttaa tarjouskilpailuun osallistuvan yrityksen etuihin. [67] Tätä seikkaa ei sitä vastoin ole kiistetty esillä olevissa asioissa tässä oikeusasteessa eikä (lukuun ottamatta asiaa T-509/93) myöskään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. [68]

Komissio on oikeudenkäyntiväitteissään, jotka hyväksyttiin 24.9.1996 annetuilla tuomioilla, kiistänyt ainoastaan sen, että 1.4.1993 ja 12.7.1993 tehdyt päätökset — jotka oli osoitettu VEB:lle ja SEIB:lle — koskisivat valittajina olevia yhtiöitä suoraan. [69] Asiassa Geotronics antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuimen, joka oli katsonut riidanalaisen päätöksen kannekelpoiseksi, ei sitä vastoin tarvinnut tutkia sitä, oliko valittajalla välitön (ja henkilökohtainen) intressi, koska telekopiona lähetetty komission kirje, joka oli virallisesti osoitettu Geotronicsille, määriteltiin tätä koskevaksi perustamissopimuksen 173 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitetuksi päätökseksi tässä määräyksessä tarkoitettuine vaikutuksineen. [70]

Tämä tilanteiden erilaisuus ei edellä esitetyistä syistä myöskään voi vaikuttaa epäsuo-

67 — Komissio oli väittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, että kyseisessä tapauksessa se vahinko, jota kantaja katsoi itselleen aiheutuneen, ei johtunut riidanalaisesta toimesta, vaan myöhemmin lähetetystä kirjeestä, jolla Romanian maatalous- ja elintarviketeollisuusministeriö ilmoitti Geotronicsille, ettei se tekisi sopimusta tämän kanssa (mainittu edellä alaviitteessä 28, tuomion 23 kohta).

68 — Ks. edellä alaviite 19 ja siihen liittyvä tekstin osa.

69 — Ks. edellä alaviite 19 ja siihen liittyvä tekstin osa.

70 — Ks. edellä alaviite 19.

tuisasti nyt käsiteltävien asioiden valittajien kanteiden tutkittavaksi ottamiseen.

Lisäksi, kuten 173 artiklan neljännestä kohdasta selvästi ilmenee, yksityisillä on perustamissopimuksella luodun oikeusturvajärjestelmän perusteella oikeus (joskin ehdollinen) riitauttaa suoralla kanteella päätöksiä, jotka on (muodollisesti) osoitettu toisille henkilöille. Näiden päätösten on katsottava koskevan paitsi niitä, joille ne on osoitettu, analogisesti myös sellaista muuta henkilöä, joka riitauttaa ne vedoten henkilökohtaiseen ja välittömään intressiin. [71] Kuten olen edellä huomauttanut (ks. 59 kohta), kyseisen määräyksen nimenomaisena tarkoituksena on sen välttäminen, että yhteisön toimielimet voisivat estää yksityisten kanteet tai rajoittaa niitä tekemiensä päätösten muotoa koskevalla valinnalla, ja sen täsmentäminen, että muotoa koskeva valinta ei voi muuttaa toimen luonnetta. [72]

Olettakaamme, että — muiden seikkojen pysyessä ennallaan — 1.4.1993 ja 12.7.1993 tehdyt päätökset olisi virallisesti osoitettu nyt käsiteltävien asioiden valittajille. Kyseiset päätökset olisivat yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Geotronics antamassaan tuomioissa vahvistamien periaatteiden mukaan siinä tapauksessa voineet olla kyseisten kolmen yhtiön nostamien kumoamiskanteiden kohteina.

Jos tilanne on tämä, en ymmärrä, miten voitaisiin tehdä erilainen päätelmä vain sen vuoksi, että nyt yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävinä olevissa asioissa komissio on päättänyt osoittaa riidanalaiset päätökset Venäjän federaation ja Ukrainan rahoitusasioita hoitaville asiamiehille eikä Dreyfusille, Continentalelle ja Glencorelle.

74. EY:n tuomioistuimen perussäännön 54 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että "jos muutoksenhaku todetaan aiheelliseksi, yhteisöjen tuomioistuin julistaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen mitättömäksi. Se voi joko ratkaista asian lopullisesti itse, jos asia on ratkaisukelpoinen, tai palauttaa asian yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi".

Yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävinä olevien asioiden pääasiaa koskevat ratkaisut edellyttävät väistämättä sellaisia selvityksiä, joiden perusteella voidaan arvioida Dreyfusin, Continentalen ja Glencoren alun perin esittämiä perusteita, joita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole vielä tutkinut 24.9.1996 antamissaan tuomioissa. Lisäksi on todettava, että Dreyfusin ja Glencoren perustamissopimuksen 178 artiklan ja 215 artiklan toisen kohdan perusteella nostamat vahingonkorvauskanteet ovat edelleen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltävinä asioissa T-485/93 ja T-491/93. Tämän vuoksi ehdotan nyt käsiteltävien asioiden palauttamista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle.

71 — Ks. mm. asia 222/83, Commune de Differdange, tuomio 11.7.1984 (Kok. 1984, s. 2889, 9 kohta).

72 — Ks. mm. yhdistetyt asiat 789/79 ja 790/79, Calpak ja Emiliana Lavorazione Frutta v. komissio, tuomio 17.6.1980 (Kok. 1980, s. 1949, 7 kohta); asia 160/88 R, Fédération européenne de la santé animale ym. v. neuvosto, määräys 13.7.1988 (Kok. 1988, s. 4121, 26 kohta) ja edellä alaviitteessä 43 mainittu asia Terres rouges ym. v. komissio, tuomion 39 kohta.

Ratkaisuehdotus

Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin

— kumoaa asioissa T-485/93, T-491/93, T-494/93 ja T-509/93 24.9.1996 annetut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiot siltä osin kuin niissä jätetään tutkimatta Louis Dreyfus & Cie:n, Compagnie Continentale (France) SA:n ja Glencore Grain Ltd:n (aiemmin Richco Commodities Ltd) nostamat kanteet, joissa vaadittiin 1.4.1993 tehdyn päätöksen kumoamista ja joissa Glencore vaati 12.7.1993 tehdyn päätöksen kumoamista, ja toteaa, että kanteet on tutkittava, ja

— palauttaa nyt käsiteltävät asiat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle.